

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет
Факультет фінансів
Кафедра податків і фіскальної політики

Фецяк Михайло Михайлович

**МИТНА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ
НОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ КОРДОНІВ**

Спеціальність 8.03050801 – фінанси і кредит
Магістерська програма – фінанси в системі митних органів

Дипломна робота за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр»

Студента групи ФМОзм-51
Фецяк М.М.

(підпис)

Науковий керівник
к.е.н., доц. Годованець О.В.

(підпис)

Дипломну роботу допущено
до захисту
«___» _____ 2014р.
Зав. кафедри
д.е.н., проф. Крисоватий А.І.

(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ МИТНОЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.....	6
1.1.Наукові основи функціонування митної системи країни.....	6
1.2.Митна система як фактор зростання економічного потенціалу країни.....	14
1.3.Організаційно-економічний механізм управління митною системою України.....	22
Висновки до розділу 1.....	33
РОЗДІЛ 2. ПРАГМАТИЗМ ФУНКЦІОНУВАННЯ МИТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ НОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ КОРДОНІВ.....	35
2.1. Особливості функціонування митної системи України в інтеграційних умовах вибору.....	35
2.2. Бюджетно-формуюча роль митної системи країни.....	46
2.3. Уніфікація митних технологій у розвитку митної системи держави.....	55
Висновки до розділу 2.....	64
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ МОДЕРНІЗАЦІЇ МИТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СПІВТОВАРИСТВА.....	67
3.1. Підвищення ефективності митної системи у контексті Євроінтеграції.....	67
3.2. Пріоритетні напрямки вдосконалення механізму управління митною системою.....	75
Висновки до розділу 3.....	82
ВИСНОВКИ.....	84
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	88

ВСТУП

В умовах глобалізації світової економіки, подальшої активізації міжнародного товарообміну особливого значення набуває формування та ефективне функціонування національних митних систем. Це необхідно з метою максимального сприяння розвитку зовнішньоторговельної діяльності компаній без шкоди для результативності митного контролю і забезпечення національної економічної безпеки.

Подальша лібералізація, гармонізація та уніфікація митних відносин ставить спектр невирішених завдань, проблем і спірних питань, які потребують вивчення митної системи України. З одного боку, механізм її впливу здійснюється на основі інструментів митної політики, направлених на забезпечення національних економічних інтересів. В даному випадку митна система виступає як елемент національної економіки. З іншого боку, у зв'язку з посиленням гармонізації та уніфікації в сфері митних технологій виникає необхідність гармонізації національного законодавства з принципами і нормами світової митної практики.

Активізація інтеграційних процесів у регіонах світу і розширення інтеграції на територіях Європейського Союзу і країн СНД актуалізує завдання формування та функціонування митної системи в рамках Зони вільної торгівлі або Євразійського економічного союзу.

Питання розвитку теорії, організаційно-економічних і правових аспектів у сфері митної справи знайшли своє відображення в роботах вчених І. Дюмулена, А. Єршова, А. Козиріна, В. Кухаренко, Л. Лозбенко, В. Назаренко, В. Покровської, С. Халіпова.

Разом з тим, наявні наукові дослідження, теоретичні розробки, пов'язані з вивченням митної справи стосуються окремих аспектів функціонування митної системи. У більшості робіт авторів питання вдосконалення митної системи в умовах формування нових економічних кордонів не досліджувалася.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є розробка теоретичних і практичних аспектів розвитку митної системи у контексті формування нових економічних кордонів України.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішення наступних завдань:

- дослідити теоретичні засади розвитку сучасної національної митної системи;
- розглянути еволюційні процеси формування та розвитку митної системи у світовій практиці;
- дослідити вплив процесів глобалізації та сучасних тенденцій у міжнародній торгівлі на розвиток митних систем;
- визначити характер міжнародної регламентації митного оформлення у розвитку митних систем інтеграційних об'єднань та окремих зарубіжних країн;
- визначити перспективи та пріоритети вдосконалення механізму управління митною системою.

Об'єктом дослідження виступає національна митна система.

Предметом дослідження є сукупність економічних і пов'язаних з ними фінансових відносин, які виникають у процесі функціонування митної системи у контексті формування нових економічних кордонів України.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої у роботі мети було використано загальнонаукові та спеціальні методи наукового дослідження, а саме: метод логічно-теоретичного аналізу та історичний метод, метод кількісного та якісного порівняння (при оцінці механізмів функціонування митної системи держави, а також її впливу економічний розвиток і добробут країни), індукції та дедукції при визначенні основних напрямів підвищення ефективності митної системи України в умовах європейського вибору.

Інформаційною базою дослідження є матеріали Державної служби статистики України, Національного банку України, Міністерства доходів і зборів України, Державного казначейства України, статистичні дані опубліковані в періодичних виданнях і на офіційних сторінках інтернет-сайтів економічних і фінансових інформаційних агентств.

Наукова новизна. У процесі дослідження одержані такі найбільш суттєві результати, які характеризують внесок у розробку проблеми, що досліджується, та конкретизують результати дослідження:

√ здійснено теоретичне обґрунтування змісту митної системи держави на всіх рівнях формування і реалізації зовнішньоторговельної політики;

√ обґрунтовано організаційно-економічний механізм управління митною системою та визначено його відповідність тенденціям глобального економічного середовища;

√ ідентифіковано елементи митної системи з метою визначення пріоритетів України щодо її участі у просторових торгових системах;

√ визначено ключові напрями вдосконалення митної системи в умовах інтеграції до спільного європейського простору.

Практичне значення одержаних результатів. Подані у роботі рекомендації та висновки можуть бути використані органами центральної виконавчої влади, що здійснюють регулювання зовнішньоекономічної діяльності з метою підвищення ефективності національної митної системи через систему запропонованих заходів.

Апробація результатів дослідження. Окремі висновки та узагальнення дослідження доповідалися на Всеукраїнській науковій конференції за темою дипломної роботи опубліковано працю у збірнику тез доповідей наукової конференції.

Структура та обсяг роботи. Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків і переліку використаних джерел. Повний обсяг роботи становить 105 сторінок, з яких 92 сторінки основного тексту, та містить 13 рисунків, 14 таблиць.

РОЗДІЛ 1

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ МИТНОЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

1.1. Наукові основи функціонування митної системи країни

Інтернаціоналізація та глобалізація господарських процесів у другій половині ХХ ст. стала важливою ознакою розвитку світогосподарського простору. Це результат розвитку міжнародного поділу праці, міжнародної кооперації виробництва і таким процесом, за умов якого виробництво перетинає національні межі. Інтернаціоналізація господарського життя – основа розвитку інтеграції. Інтеграція вияв та створення конкретних зон впливу будь-якої держави або групи найбільш розвинених країн. Схематично процеси, що спонукають економічної інтеграції є взаємопов'язаними та виражаються у вигляді такого ланцюга: розвиток продуктивних сил → міжнародний поділ праці → інтернаціоналізація виробництва й капіталу → економічна інтеграція.

Інтеграція України до глобального та європейського політичного, економічного та правового простору – процес складний і неоднозначний. На цьому шляху існують загрози неконтрольованого з боку держави відкриття національних ринків, що пов'язано з певними ризиками, серед яких ризики зниження експортного потенціалу та створення конкуренції для вітчизняних виробників товарів. Саме тому, в Україні особливої уваги набувають питання підвищення ефективності митної системи і реалізації митної політики держави, визначення принципів і напрямів удосконалення, застосування необхідних інструментів регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Досвід економічно розвинутих країн світу показує, що державна політика має окреслювати рамки економічної діяльності учасників економічних відносин, стимулюючи або стримуючи її залежно від наявних економічних пріоритетів.

При цьому, одним із головних завдань регулювання економічної системи є підтримання динамічної рівноваги між спрощенням організації діяльності суб'єктів ЗЕД та державним контролем за нею для досягнення визначених державою показників економічних перетворень у суспільстві [78].

Лібералізація, гармонізація та уніфікація митних відносин ставить перед Україною широкий спектр невирішених завдань, проблем і спірних питань, які потребують вирішення з метою формування дієвої та ефективної митної системи держави. З одного боку, механізм її впливу здійснюється на основі інструментів митної політики, спрямованих на забезпечення національних економічних інтересів. При цьому, митна система виступає як елемент національної економіки. З іншого боку, у зв'язку з посиленням уніфікації у галузі митних технологій виникає необхідність гармонізації національного законодавства з принципами і нормами світової митної практики.

Україна, як незалежна держава на у першому десятиріччі XXI ст.. опинилась між двома потужними регіональними об'єднаннями. Зі Заходу Європейський Союз, а з Півночі, Сходу та Півдня Митний союз держав – Росії, Білорусії та Казахстану. Таке положення унеможливує претендування Україною на роль регіонального лідера, залишаючись залежною від російських енергоносіїв. Для цього потрібно продовження послідовної роботи з диверсифікації джерел і маршрутів постачання енергоносіїв в Україну. Крім цього, Україна потребує побудови своєї власної стратегії регіональної політики, яка б спиралася на національні інтереси, принцип рівної наближеності й послідовне взаємовигідне співробітництво з питань, що є пріоритетними для України. Тому ефективно його використання може служити інструментом не тільки підвищення бюджетних надходжень і формування позитивного іміджу держави, але й суттєвою конкурентною перевагою в сучасному глобалізованому світі [65, с. 288-289]. Окремим аспектом глобалізації є уніфікація та спрощення митних процедур, що зумовлює адаптування національного митного законодавства до вимог ЄС.

Необхідність покращення митної системи України в умовах глобалізації світової економіки багато в чому обумовлена її статусом – членом Світової організації торгівлі (СОТ).

Поняття «митна система» є багатоаспектним оскільки під ним слід розуміти не лише державні та інші структури, які забезпечують реалізацію митної політики, але й практичні форми їх діяльності, а також митне законодавство, включаючи підзаконні акти [45, с. 35].

Більшість авторів розглядають митну систему поза прив'язкою до її масштабності, рівня функціонування та без урахування інституціональних особливостей. Так, Л. Вороніна, виділяє три групи, які характеризують зміст митної системи, залежно від характеру відображення її сутності в міжнародних і національних концептуальних документах, її ролі в підтримці безпеки держави, що зумовило необхідність її розгляду з позицій багаторівневості функціонування в національному та наднаціональному масштабах [8, с. 43]. Це дозволило науковцю виявити особливості митних систем на національному та наднаціональному рівнях, які були згруповані залежно від характерних ознак (табл. 1.1):

- ступеня охоплення митної території;
- масштабів інституціоналізації у сфері митної справи;
- характеру функціонування та пріоритетності цільових функцій сфери митної справи.

І. Бережнюк, визначає митну систему, як функціональну, контрольно-регулівну, складно організовану та чітко структуризовану соціально-економічну систему управління митною справою в цілому та всіма її підсистемами, зокрема з метою найефективнішої реалізації митної політики. Тобто, автор визначає митну систему як систему організації митної служби, що діє в державі. Система митної служби включає всі елементи митної справи з підвідомчою їй інфраструктурою. Це поняття визначається і як контрольно-регулівна система органів державного управління. З погляду інших авторів, під системою митних органів слід розуміти

лише матеріальний компонент митної справи – власневиконавчі та розпорядчі органи держави, що реалізують митну політику [46, с. 35-36].

Таблиця 1.1

Багаторівневий характер функціонування митної системи за характерними ознаками [8, с. 89]

Характерні ознаки	Митна система	
	Національна	Наднаціональна
Ступінь охоплення митної території	Митна територія однієї держави	Митна територія декількох держав як єдина митна територія
Масштаб інституціоналізації у сфері митної справи	Реалізація митної справи здійснюється через державний інститут захисту суверенітету і національної безпеки (митна служба країни)	Наявність діючих функцій у галузі митної справи, наднаціональних органів
Характер функціонування галузі митної справи	Митна справа здійснюється на законодавчій основі конкретної держави у даній галузі в інтересах забезпечення національного суверенітету	Формування єдиного уніфікованого митного законодавства держав-членів митного союзу відповідно до міжнародних стандартів і вимог в інтересах подальшого розширення митного союзу шляхом приєднання держав, на принципово іншій системі нормативного правового регулювання, що виходить за національні межі з частковою відмовою національного суверенітету у визначеній сфері
Пріоритетність цільових функцій галузі митної справи	Економічні, регулятивні, правоохоронні, які сприяють зовнішній торгівлі	Сприяючі зовнішній торгівлі і посиленню конкурентних позицій країн-членів інтеграційного об'єднання у світовій економіці, правоохоронній, регулятивній, економічній

У своїй праці К. Сандровський, розглядає митну систему як сукупність різноманітних засобів проведення в життя митної політики держави, які забезпечують економічну охорону кордонів держави [79, с. 9].

Національна митна система розглядається з позиції функціонування митної справи в межах митної території однієї держави, реалізація якої перебуває зосереджена у найважливішому державному інституті, що забезпечує захист

державного суверенітету і національної безпеки (митні органи України) за допомогою основних інструментів митної політики, які визначені національним митним законодавством.

Наднаціональна митна система, що розглядається в контексті єдиної митної системи інтеграційного об'єднання, означає розвиток митної системи з урахуванням охоплення митних територій кількох держав як єдиної митної території (наприклад, митного союзу ЄС, МС Республіки Білорусь, Республіки Казахстан та Російської Федерації) і реально діючих, які здійснюють функції у сфері митного адміністрування, наднаціональних органів (у форматі митного союзу ЄС – Комісії ЄС, у форматі митного союзу трьох країн – Комісії МС трьох країн) на основі єдиного уніфікованого, відповідно до міжнародних стандартів, митного законодавства держав – членів Митного союзу, що виходить за національні межі з частковою відмовою від національного суверенітету в певних сферах, з метою лібералізації взаємної торгівлі і посилення конкурентних позицій країн-членів митного у світовій економіці [9, с. 125].

Схематично функціонування національної митної системи України показано на рисунку 1.1. У уніфікованому вигляді характер функціонування митної системи на різних рівнях взаємодії проявляється в регламентації міжнародними інститутами (наприклад, СОТ і Всесвітньою митною організацією) митних формальностей і процедур на основі інноваційних підходів у сфері митної справи, що сприяє мінімізації трансакційних витрат з митного оформлення для учасників ЗЕД, а також зміцненню міжнародних рейтингів країн у світо господарській системі.

Митна політика – система орієнтирів (рамкових стандартів) митного регулювання, орієнтована на забезпечення економічних інтересів і цілей держави, тобто забезпечення національних митних інтересів держави та її безпеки. Основними функціями митної політики:

- фіскальна;
- економіко-регуляторна;
- захисна;

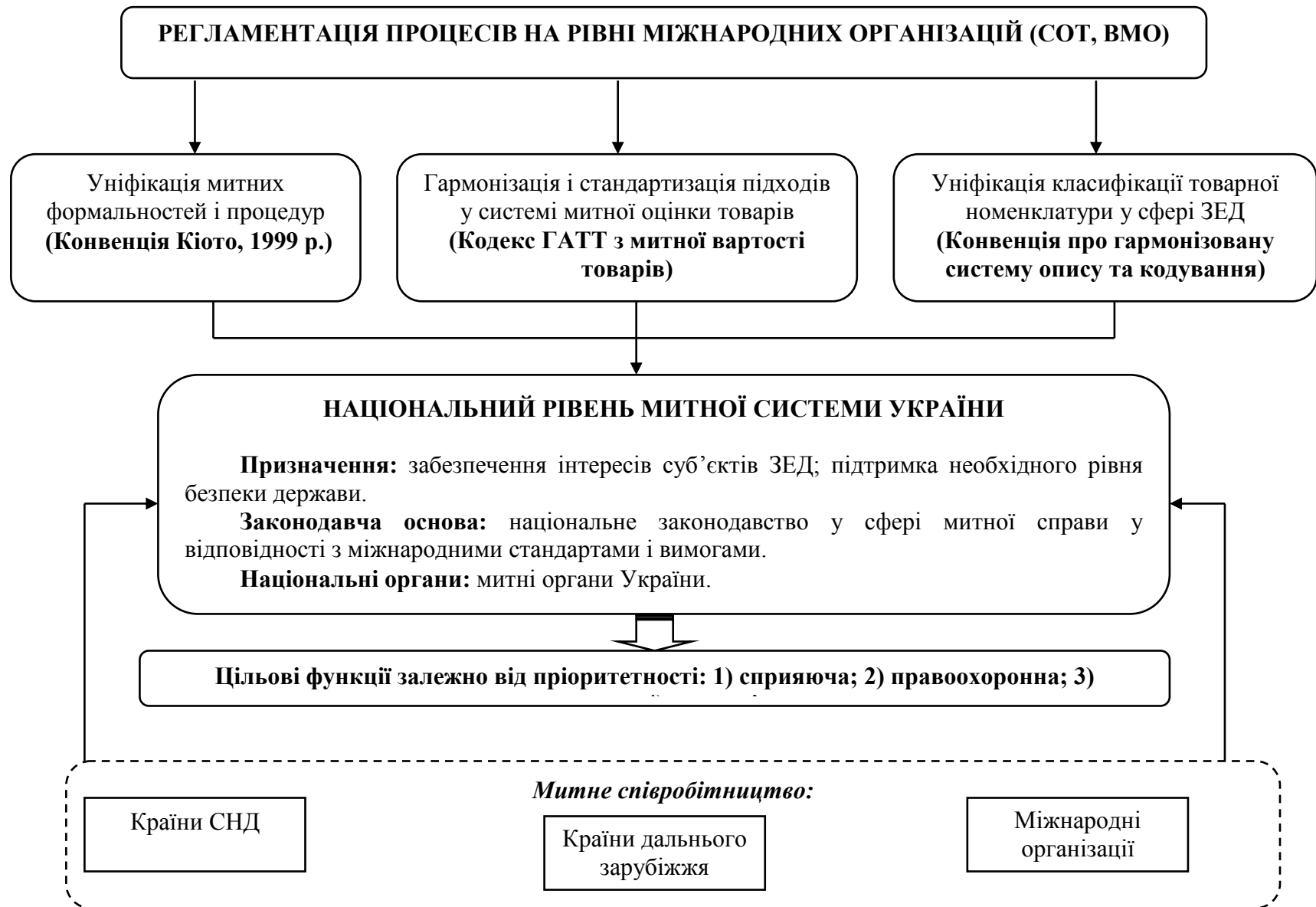

Рис. 1.1. Національний характер митної системи України*

* Примітка. Побудовано автором на основі: [4, с. 12; 65, с. 290].

- контрольно-організаційна;
 - інформаційно-статистична;
- міжнародно-політична [46, с. 31].

На етапі формування митної політики суспільні уявлення про митне регулювання та митну справу у взаємозв'язку та взаємозалежності з економічними інтересами і цілями держави впливають на визначення орієнтирів (рамкових стандартів) митного регулювання. У межах визначеної митної політики формується система митного регулювання, яка, окрім механізмів митно-тарифного та нетарифного регулювання, включає в себе митну систему.

Як зазначають П. Пашко і І. Бережнюк, через митну політику держава реалізує як економічні, так і політичні цілі, що визначаються державним устроєм, чинною законодавчою базою та соціально-економічним напрямом розвитку суспільства. Головним органом, на який покладено контроль за дотриманням митного законодавства – митні органи. Проте, реалізація митної політики досить складний процес, що проходить всередині державного механізму за участю всіх гілок влади. Саме тому, під механізмом митної політики розуміють сукупність інститутів, що беруть участь у формуванні та її реалізації, а також набір форм і методів її реалізації, порядок використання компетентними державними органами інструментів митного регулювання [46, с. 32]. Основні складові митної політики країни показано на рисунку 1.2.

Відтак, через митну політику в Україні реалізується широкий спектр задач пов'язаних з регулюванням, контролем та забезпеченням економічної безпеки через митні органи. В загальному, під митною політикою розуміють процес формування та забезпечення реалізації системи узгоджених стратегічних підходів до створення, розвитку та функціонування цілісної митної системи країни [79, с. 28]. Проте, розглядаючи митну політику у вузькому розумінні, В Гошин виділяє розділ політики, пов'язаний з формуванням і забезпеченням реалізації системи узгоджених стратегічних підходів і митних заходів регулювання переміщення товарів через митний кордон держави, тобто частину

політики, яка відображає управління функціонуванням митної системи країни [15, с. 27].

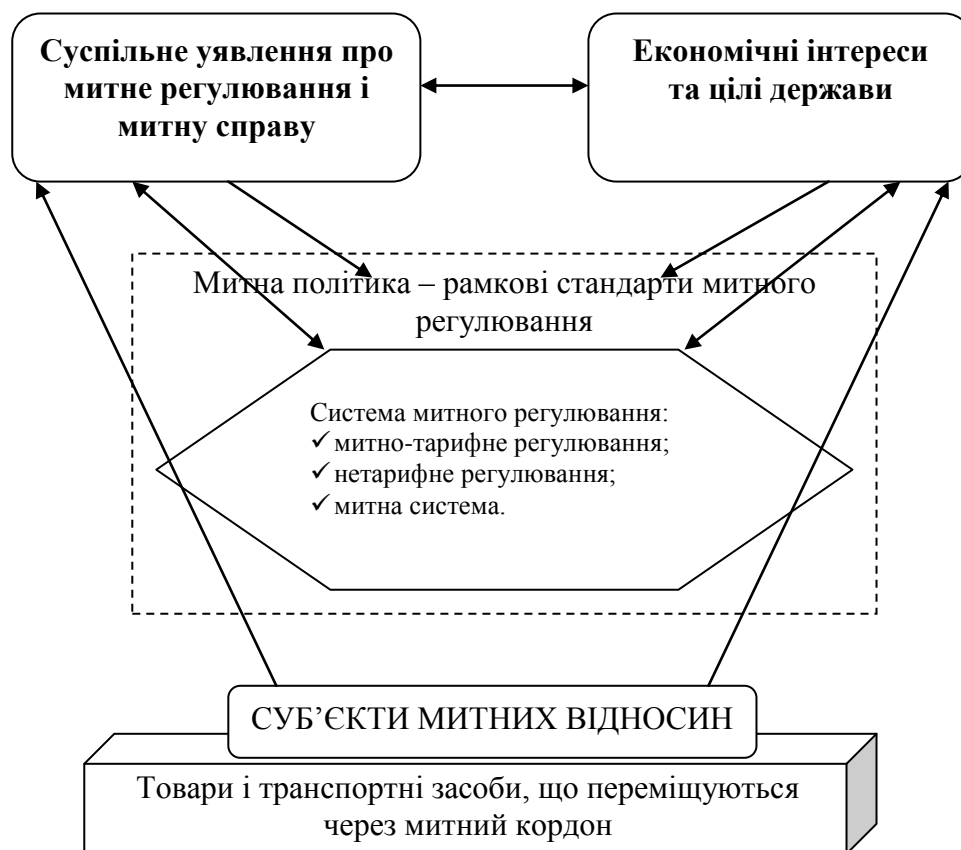

Рис. 1.2. Елементи митної політики країни [54, с. 32]

У широкому розумінні митна політика направлена на підвищення в стратегічній перспективі темпів економічного розвитку та забезпечення економічної безпеки держави у зовнішньоторговельних відносинах з третіми країнами.

Суб'єктами митної політики виступають окремі держави, учасники зовнішньоекономічної діяльності, митні органи. Зазначені суб'єкти переслідують свої цілі, використовують інструменти для досягнення цілей, які застосовують притаманними їм способами і в результаті встановлюють ті чи інші відносини з переміщення товарів через митний кордон в процесі зовнішньої торгівлі, а також формують і забезпечують реалізацію системи узгоджених стратегічних підходів до налагодження і розвитку митних відносин. Об'єктом митної політики є відносини, які виникають у процесі переміщення товарів через митний кордон.

Отже, загальна стратегічна спрямованість митної політики проявляється у пріоритетах держави, реалізованих при її здійсненні. Вибір пріоритетів залежить від орієнтації в зовнішньоторговельній діяльності на протекціоністські заходи, або фіскальні цілі. Ця орієнтація для кожної з держав може бути встановлена на основі порівняння середньозважених тарифів ввізного мита по структурі імпорту і за структурою власного виробництва.

1.2. Митна система як фактор зростання економічного потенціалу країни

Характерною рисою сучасного етапу економічного розвитку країн є зростання залежності від світового економічного процесу. Зв'язки між внутрішнім життям держави і зовнішнім середовищем зазнали радикальної трансформації. Розвиваються на основі міжнародного поділу факторів виробництва міжнародні економічні відносини набувають ключового значення для багатьох національних економік. Різко зростає вплив економічних подій в окремих державах на світ в цілому. Особливо гостро відчуваються світовою спільнотою економічні кризи. Почавшись в одній або декількох країнах, вони у відносно короткий термін в тій чи іншій мірі охоплюють більшість або всі держави світу. Причому швидкість поширення і тривалість подолання кризових явищ неухильно зростають. Це свідчить про тенденцію зростання економічної взаємозалежності держав і в цілому про наростання глобалізації світової спільноти. У цих умовах досягнення стабільності національних економік і збільшення обсягів і різноманітності споживаних економічних благ може бути досягнуто тільки шляхом інтеграції окремих груп держав на основі тих чи інших форм лібералізації зовнішньоекономічних зв'язків усередині груп і застосування узгоджених захисних заходів по відношенню до третіх держав.

В умовах ринку, митна справа України зазнала значних змін: з'явилися нові поняття – митна система та інститути митної системи; вільні економічні та митні

зони; стала стрімко розвиватися навколomitна діяльність; виникла сукупність митних режимів; більш складною і розгалуженою стала система управління митною складовою економіки країни.

Митна система країни виступає важливим та ефективним інструментом впливу на економічні процеси. Крім того, за допомогою існуючих інструментів, митна система є гарантом захисту економічних інтересів не тільки держави у цілому, але й окремих суб'єктів господарювання. Безпосередньо впливаючи на міжнародну торгівлю і виконуючи фіскальну функцію, митна система вирішує важливі економічні проблеми. Як зазначає В. Мартинюк, функціонування митної системи – унікальне і специфічне, аналогів якому важко знайти. Унікальність проявляється в через закріпленні у Митному кодексі функцій соціально-економічного характеру, що реалізуються через митні органи, а специфіка проявляється в особливостях операцій, на які через митну систему здійснюється регулятивний вплив [54, с. 84]. На відміну від податкової системи, митна впливає на діяльність суб'єктів господарювання, які зареєстровані в різних державах.

Підвищення державної значущості митної системи, бурхливий процес її становлення в на початку 21-го століття зажадав, відповідно, і більш поглибленого наукового обґрунтування різноманітних аспектів митної справи, порівняння з міжнародними стандартами. З формуванням нових економічних відносин, однією з важливих задач є входження України у світову економіку та побудова нових відносин у контексті формування нових економічних кордонів.

Саме, тому митна система представляє собою цілеспрямовану діяльність держави щодо застосування митних податків і зборів, здійснення митних процедур, а також встановлення сприятливих режимів щодо суб'єктів господарювання іноземних держав. Слід відмітити, що митна система представляє собою не тільки набір певних інструментів і заходів, але й виступає важливим чинником формування спеціальних преференційних режимів, механізмів спрощення та забезпечення безпеки при переміщенні товарів через митний кордон.

Перехід економіки України на ринкові методи господарювання поклав початок створенню національної митної системи як важливого інституту регулювання зовнішньоекономічної діяльності, адекватного за своїми функціями до нових соціально-економічних реалій.

У сплетінні суперечливих факторів, що визначають реальну економічну ситуацію в країні, вирішувалися завдання щодо створення нової української митної системи, орієнтованої на ринкову економіку, здатної захистити економічні інтереси держави. Практично створювалася нова концепція організації, розвитку та функціонування митних органів та вибудовувалась концепція реалізації митної політики країни іншими органами центральної виконавчої влади. Така концепція передбачала обґрунтування принципово нових пріоритетів функціонування митної служби та визначення основних напрямів розбудови ефективної митної системи спрямованих на покращення економічного порядку в Україні.

На той час, було визначено нові пріоритети митної справи – перенесення акценту на економічні складові митної системи та виникла необхідність розробки і застосування швидкодіючих процедур митного оформлення та контролю, максимального наближення їх до учасників зовнішньоекономічних зв'язків, місць інтенсивної зовнішньоекономічної діяльності. Це зумовило розширення і зміцнення мережі митних органів, посилення технічної оснащеності, забезпечення кадрами, вдосконалення управління на всіх рівнях митної системи, створення та розвитку об'єктів митної і так званої навколомитної інфраструктури.

Зазначені заходи мали сприяти розвиткові не тільки зовнішньоторговельних стосунків і розширенню товарообігу між Україною та країнами світу, але забезпечити економічне зростання в середині країни за рахунок підсилення експортної орієнтації, зниженню залежності національної економіки від імпорту товарів, покращенню стану державних фінансів і платіжного балансу. Це практично було досягнуто у 2004 р., коли вперше за часи незалежності в Україні спостерігалось позитивне сальдо платіжного балансу і високий ріст ВВП.

Незаперечний факт, що економічний розвиток включає в себе не тільки економічну сферу, а й соціальні, культурну, політичну та інші сфери суспільного життя. Це дає підстави вважати, що економічний розвиток є більш складним і вимагає виходу за рамки звичайних параметрів, таких як кількісна оцінка економічної динаміки країни, сукупні результати домогосподарств і суб'єктів господарювання.

Економічне зростання, розглядають як дещо вужче значення, тобто як економічний розвиток. Економічне зростання, за своєю суттю є «ближчим» до кількісних показників. Оскільки, для характеристики економічного зростання повинні дійсно працювати в першу чергу показники, які прямо або опосередковано пов'язані з ВВП та деякими іншими макроекономічними показниками країни [35, с. 25].

Важливе місце в цій системі оцінки економічного зростання віддано державному механізму регулювання, який повинен бути ефективним і гнучким. Іншими словами, уряд зобов'язаний створити механізм, який повинен бути ключовим у економічному зростанні та економічному розвитку суспільства.

На думку Г. Глухої, при вивченні питань економічного зростання необхідно враховувати той факт, що основний універсальний ресурс, за допомогою якого забезпечується своєчасне ефективне функціонування державного механізму, спрямованого на економічне зростання, є грошові та фінансові потоки [14, с. 21]. Останній насправді впливає на постійний рух накопичень і використання конкретних фінансових і грошових ресурсів.

Доходи державного бюджету фактично накопичуються через податкові та інші доходи від діяльності суб'єктів господарювання, органів центральної виконавчої влади та зовнішньоекономічної діяльності. Податкові та митні інструменти ефективно впливають на фінансовий стан держави і дають можливість розвиватись державному та приватному секторам економіки. Таким чином, якість і обсяг внутрішньої і зовнішньої економічної діяльності, прямо або опосередковано залежать від кількості грошей у державному бюджеті і обсягів фінансових ресурсів держави які накопичуються у вигляді золотовалютних

резервів Національним банком України. В загальному динаміка головних показників економічного розвитку, які прямо залежать від зовнішньоторговельних операцій подано в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

**Динаміка основних показників розвитку економіки України
у період 2010-2013 рр.***

Показник		2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.
Сальдо поточного рахунку платіжного балансу	Млн. дол. США	-3018,0	-10245,0	-14315,0	-16355,0
	% до ВВП	-2,2	-6,3	-8,1	-9,1
Експорт товарів та послуг	Млн. дол. США	69255,0	88844,0	90035,0	85312,0
	% до ВВП	50,7	53,8	51,1	47,2
Імпорт товарів та послуг	Млн. дол. США	73239,0	99001,0	104361,0	10796,0
	% до ВВП	53,7	59,9	59,2	55,8
Валовий зовнішній борг	Млн. дол. США	117346,0	126236,0	135065,0	142520,0
	% до ВВП	86,0	77,3	76,5	78,3
Офіційні резервні активи, на кінець періоду	Млн. дол. США	34756,0	31795,0	24546,0	20416,0

*Примітка. Розраховано автором самостійно на основі: [55].

Подані в таблиці 1.2 дані свідчать, що політика державного регулювання протягом 2010-2013 рр. негативно позначилась на основних макроекономічних показниках. Постійне зростання негативного значення сальдо поточного рахунку платіжного балансу, якщо у 2010 р. цей показник становив 3018,0 млн.дол.США, то у 2013 р. він зріс до 16355,0 млн.дол.США, фактично у 5,5 рази. Попри позитивні зміни у законодавчому регулюванні (введенні у 2012 р. нового Митного кодексу України) спостерігається скорочення експортно-імпортних операцій у 2013 р. і скорочення відсоткової компоненти у ВВП, це пояснюється кон'юнктурними змінами на світовому ринку, а також зниженням світових цін на деякі напівфабрикати, експортерами яких виступають українські економічні суб'єкти.

Найбільш негативним є збільшення валового зовнішнього боргу України з 117346,0 млн.дол.США у 2010 р. до 142520,0 млн.дол.США у 2013 р. та скорочення офіційних резервних активів до 20416,0 млн.дол. США. Це свідчить проте, що Україна самостійно не спроможна забезпечити розрахунки у іноземній валюті за зовнішньоторговельними контрактами, що призводить до постійних запозичень. Причиною цього є перевищення імпорту над експортом.

Суттєвим показником, який засвідчує вплив митної системи на добробут та економічне процвітання є забезпечення надходжень податків до бюджету країни. Контроль за їх справлянням при переміщенні товарів через митний кордон покладено на митні органи. Тобто необхідний рівень державного бюджету є одним з основних умов макроекономічного економічного зростання. Таким чином, зрозуміло, що не можна провести прямий зв'язок між обсягом грошей у державній скарбниці та економічним зростанням. Схематично забезпечення економічного зростання країни засобами державної митно-податкової політики зображено на рисунку 1.3.

Рис. 1.3. забезпечення економічного зростання країни засобами державної митно-податкової політики [14, с. 23]

Зовнішня політика держави має здійснюватись у такий спосіб, щоб знайти своє відображення у митній політиці, що потребує детального вивчення впливу на економічне зростання. Це пов'язано з тим, що зміни, які відбуваються через лібералізації заходів здійснюються в основному через механізми міжнародної торгівлі. Україна, як відомо, є членом СОТ, це відповідним чином накладає певні обмеження на її митно-тарифну і нетарифну політику.

Основним показником економіки будь-якої країни можна вважати валовий внутрішній продукт. Враховуючи це, можна показати залежність доходів державного бюджету і надходжень від митних платежів та їх питому вагу у ВВП. Це дозволить виявити тенденції в річному вираженні ВВП, а також динаміку податкових та митних надходжень до державного бюджету (таблиця 1.3).

Таблиця 1.3

**Доходи державного бюджету та динаміка митних доходів
протягом 2010-2013 рр.***

Показник	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.
Доходи державного бюджету, млн.грн.	240615,0	314617,0	346054,0	339180,0
Доходи державного бюджету у % до ВВП	22,2	24,2	24,5	23,3
Доходи державного бюджету від митних платежів, млн.грн.	85911,4	114816,8	123648,9	119053,5
Доходи державного бюджету від митних платежів у % до ВВП	7,9	8,8	8,8	8,2

***Примітка.** Складено та впорядковано автором самостійно на основі: [54; 81].

Як видно з даних поданих в таблиці 1.3, доходи державного бюджету у % співвідношенні до ВВП зросли з 22,2 % у 2010 р. до 23,3 % у 2013 р., цьому сприяла виважена реалізація фіскальної функції митної політики країни. Аналогічним чином, спостерігається і зростання відсоткової складової відносно доходів бюджету забезпечених за рахунок митних платежів, яке зросло з 7,9 % у 2010 р. до 8,2 % у 2013 р. Проте, найвищий показник (8,8 %) було забезпечено митними органами у 2011-2012 рр.

Відтак, можна визначити наступну тенденцію, яка свідчить, що зміни обох економічних індикаторів збігаються. Тобто, коли зростали загальні податкові

надходження, спостерігалось зростання доходів від митних платежів відносно ВВП. В даному випадку простежується певний взаємозв'язок митних доходів, динаміка ВВП і податкових надходжень до бюджету, що свідчить про існування співпадаючої динаміки економічних індикаторів і економічного зростання.

Наступним важливим економічним індикатором, який свідчить про ступінь економічного зростання є видатки державного бюджету. Частка витрат держави, що покривається за рахунок митних доходів свідчить про фіскальне значення інструментів митного регулювання (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Частка забезпечення видатків Державного бюджету України митними платежами протягом 2010-2013 рр.*

Показник	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.
Надходження до державного бюджету митних платежів, млн..грн.	85911,4	114816,8	123648,9	119053,5
Видатки державного бюджету, млн..грн.	303589,0	333460,0	395682,0	403403,0
%-е забезпечення видатків державного бюджету митними платежами	28,3	34,4	31,3	29,5

*Примітка. Складено та впорядковано автором самостійно на основі: [54; 81].

Упродовж 2010-2013 рр. видатки державного бюджету зростають (табл. 1.4). Їх вартісний вираз зріс зі 303589,0 млн.грн. у 2010 р. до 403403,0 млн.грн. у 2013 р. Проте, коефіцієнт покриття державних витрат протягом 2010-2013 рр. є нерівномірним, а найбільше значення припадає на 2011 р. – 34,4 %.

Важливо розуміти, що вплив митної складової на економічне зростання прямо не відбувається тільки тому, що про можливість таких обмежень на накопичення певних доходів державного бюджету. Проблема є більш складною і багатогранною. Слід звернути увагу на те, що митне регулювання впливає на діяльність суб'єктів господарювання не тільки податковий тягар, а як прямий фіскальний тиск, що є абсолютно неминуче для забезпечення існування держави та реалізації набору соціально значимих функцій, у тому числі економічних.

Але митно-тарифне регулювання не може бути зведене до проблеми податкового тягара. Митну систему та економічні інструменти, через які вона

впливає на рівень ціноутворення всередині країни, слід розглядати як важливий чинник забезпечення економічного зростання і добробуту.

Митна система, через набір елементів, практично контролює та гарантує реалізацію прав, свобод і обов'язків суб'єктів ЗЕД відносно до держави залежно від її потреб у той чи інший період економічного зростання. Проте, ігнорувати інтереси економічних суб'єктів, які здійснюють активні підприємницькі операції та іншу діяльність, держава не має права. Оскільки вона порушує не тільки основні принципи закладені в Конституції України, але й міжнародні законодавчі акти, які напри великий жаль не завжди можуть бути імплементовані у національне законодавство.

У цілому, митна система поєднує обмеження та свободи через інструменти митного регулювання. Так, експортні або імпорتنі мита за призначенням і сутністю є обмежувачами економічними інструментами, через існуючий рівень ставок держава конкретизує заходи обмеження чи свободи. В кінцевому результаті митна система щодо економічного зростання – це пошуки оптимального поєднання заборон і свобод, які можуть принести найбільшу користь суспільству. Забезпечення економічного зростання може розглядатися як важливий економічний ресурс для одержання суспільної корисності через реалізацію функцій митної політики (зокрема, фіскальної, регулюючої і захисної), що безпосередньо впливають на доходи Державного бюджету України.

1.3. Організаційно-економічний механізм управління митною системою України

Проблеми залежності і незалежності національного господарства від міжнародних процесів, її вразливість і схильність до впливу зі сторони зовнішніх факторів є актуальною з позиції існуючих загроз руйнування економічної системи держави. Цьому сприяє виникнення і розвиток транснаціонального

капіталу, який спирається на ринок євровалют, систему транснаціональних банків і офшорів, що дозволяє миттєво переміщувати грошові ресурси завдаючи шкоди не тільки економіці країни, але й національним інтересам. В даних випадках країни розвивають концепції національної безпеки, які ґрунтуються на нормах міжнародного і національного права.

В умовах лібералізації зовнішньоекономічної діяльності тільки ефективна митна система, яка відповідає світовим стандартам може стати визначальним фактором для інтеграції національної економіки у світову [83, с. 3].

Міжнародні торговельно-економічні стосунки виступають невід'ємною передумовою успішного розвитку країни. Це передбачає існування правового забезпечення зовнішньоекономічної діяльності та вимагає глибоких змін у внутрішньогосподарському та зовнішньоекономічному середовищі країни. Найважливішою особливістю розвитку національних механізмів управління зовнішньоторговельної діяльності практично всіх країн світу є їх висока правова забезпеченість, тобто державні управлінські заходи спираються на нормативно-правові акти, які визначають межі дії виконавчої влади, а також права і обов'язки господарюючих суб'єктів у сфері зовнішньої торгівлі.

Одне з основних місць у правовому забезпеченні належить митному законодавству. Так, отримання Україною політичної незалежності відкрило шлях для набуття економічного суверенітету, стало важливою передумовою її державності [4, с. 17]. Нормативне закріплення положення про те, що Україна самостійно формує власну митну систему, обумовлено необхідністю ідентифікації держави як незалежного утворення. Унаслідок цього таку норму регламентовано у проголошеній 16 липня 1990 р. Декларації про державний суверенітет України [12].

У серпні 1990 р. прийнято Закон України «Про економічну самостійність Української Радянської Соціалістичної Республіки» [75], де частиною дев'ятою ст. 12 визначено аналогічну вищезазначеній норму щодо самостійного створення митної системи. Така ж норма регламентована в ст. 1 Закону України «Про митну справу в Україні» від 25.06.1991 № 1262-ХІІ [76] та ст. 2 Митного кодексу

України від 12.12.1991 р. [54]. Водночас утворення першим Указом Президента України Державного митного комітету України поклало початок створенню в Україні власної митної системи. Слід зауважити, що механізм нормативно-правової регламентації формування митної системи, закріплений у чч. 1, 3 ст. 2 Митного кодексу України від 12.12.1991 р., передбачав те, що структура системи органів державного регулювання митної справи визначалася Верховною Радою України, а пропозиції на розгляд Верховної Ради України щодо системи митних органів України подавалися Кабінетом Міністрів України [82, с. 78]. Законодавче закріплення саме такого нормативного механізму стосовно органів державного регулювання митної справи можна пояснити необхідністю створення системи органів державної влади нової країни.

Правовою основою впровадження тарифного регулювання в Україні став Закон України «Про єдиний митний тариф», який був прийнятий у 1992 році. Ним було встановлено:

- принципи і норми тарифної політики;
- види мита, порядок їх нарахування і сплати;
- країна походження товарів;
- тарифні пільги і преференції [2, с. 490].

Іншим законодавчим актом було затверджено ставки ввізного мита, які є диференційованими залежно від країни походження товарів і товарної номенклатури [45, с. 126]. Починаючи з 1 січня 2014 року Митний тариф України оновлено, це пов'язано із виконанням тарифних зобов'язань, досягнутих у переговорному процесі зі вступу України до СОТ.

Із прийняттям 28 червня 1996 р. Конституції України [56] ч. 8 ст. 116 регламентовано, що Кабінет Міністрів України організовує і забезпечує здійснення зовнішньоекономічної діяльності України, митної справи. При цьому повноваження Верховної Ради України щодо визначення структури системи органів державного регулювання митної справи в Конституції України не наведено.

У першому Положенні про Державну митну службу України, затвердженому Указом Президента України від 08.02.1997 р. № 126/97 [69], змінилися деякі норми щодо правового регулювання системи митної служби, а саме: Держмитслужба, відповідно до покладених на неї завдань, розробляла і подавала Кабінету Міністрів України проекти програм розвитку та вдосконалення системи митної служби, а не проекти програм розвитку і вдосконалення інфраструктури лише митних органів.

Із затвердженням Указом Президента України від 24.08.2000 р. № 1022/2000 [83] нового Положення, повноваження Держмитслужби доповнено, а саме в частині вищезазначеної норми, внаслідок чого Держмитслужбі було надано право створювати, реорганізовувати та ліквідувати в установленому порядку навчальні заклади. Митний кодекс України від 11.07.2002 р. № 92-IV [54] закріплював повноваження Держмитслужби щодо формування структури та організації діяльності, а саме митних органів та спеціалізованих митних установ і організацій. Принципово нове Положення про державну митну службу України було затверджено 18 липня 2007 р. Постановою Кабінету Міністрів України № 940, згідно з яким Держмитслужба, відповідно до покладених на неї завдань, створює, реорганізує та ліквідує регіональні митниці, митниці, спеціалізовані митні установи та організації за погодженням з Мінфіном [84]. Проте, відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 09.01.2008 р. № 4 було внесено зміни до Положення про Державну митну службу України, яким було ліквідовано норму, що зобов'язувала погоджувати з Мінфіном створення митниць та спеціалізованих митних установ.

Слушно зазначають науковці, що протягом 2000-2008 рр. реформування організаційної структури здійснювалось практично щороку. При цьому, кожна наступна реорганізація розпочиналась ще до завершення попередньої [4, с. 220].

Проте, ініційована адміністративна реформа внесла свої корективи щодо формування митної системи та формату органів контролю за справлянням податків і зборів. так, в умовах проведення адміністративної реформи всі повноваження щодо виконання фіскальної функції було покладено на

Міністерство доходів і зборів країни. Даний орган центральної виконавчої влади став органом, що забезпечує формування єдиної державної податкової, державної митної політики в частині адміністрування податків і зборів, митних платежів та реалізує державну податкову, державну митну політику, забезпечує формування та реалізацію державної політики з адміністрування єдиного внеску, забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями при застосуванні податкового та митного законодавства, а також його територіальні органи [75].

Реформування податкової і митної служби стало важливим кроком, який відбувся в умовах здійснення адміністративної реформи. Як зазначає Т.О. Проценко, об'єднання двох контролюючих структур направлено на підвищення ефективності їх діяльності. Крім того, зростання кількості суб'єктів господарювання та суб'єктів ЗЕД змусило перейти до цивілізованих відносин в адмініструванні податків і митних платежів [76, с. 17].

Потреба реформування системи органів центральної виконавчої влади в Україні існує давно, її пов'язують з удосконаленням податкової і митної системи. Важливим кроком у даному напрямку було утворення Міндоходів, яке почало функціонувати з 01.01.2013 р. як центральний орган виконавчої влади [78]. Зосередження функцій податкової і митної служби в одному міністерстві мало свої переваги у галузі справляння податків і митних платежів. А також контролю за їх надходженням до бюджету.

Об'єднана структура є штучною та громіздкою (рис. 1.4), оскільки складається з двох блоків – податкова служба (на рис. зона 1) та митна служба (зона 2). Інтеграція повноважень охоплює лише окремі функції, пов'язані з адмініструванням податків при здійсненні платниками зовнішньоекономічної діяльності (зона 3). Разом з цим з'явилась надбудова у вигляді центрального апарату управління.

Митна політика визначає основні митно-тарифні та нетарифні заходи регулювання переміщення товарів через митний кордон. Як правильно стверджує М. Слепцов, її реалізація покладена на митну систему держави через

використання економічних і фінансових важелів державної зовнішньої політики країни [89, с. 117].

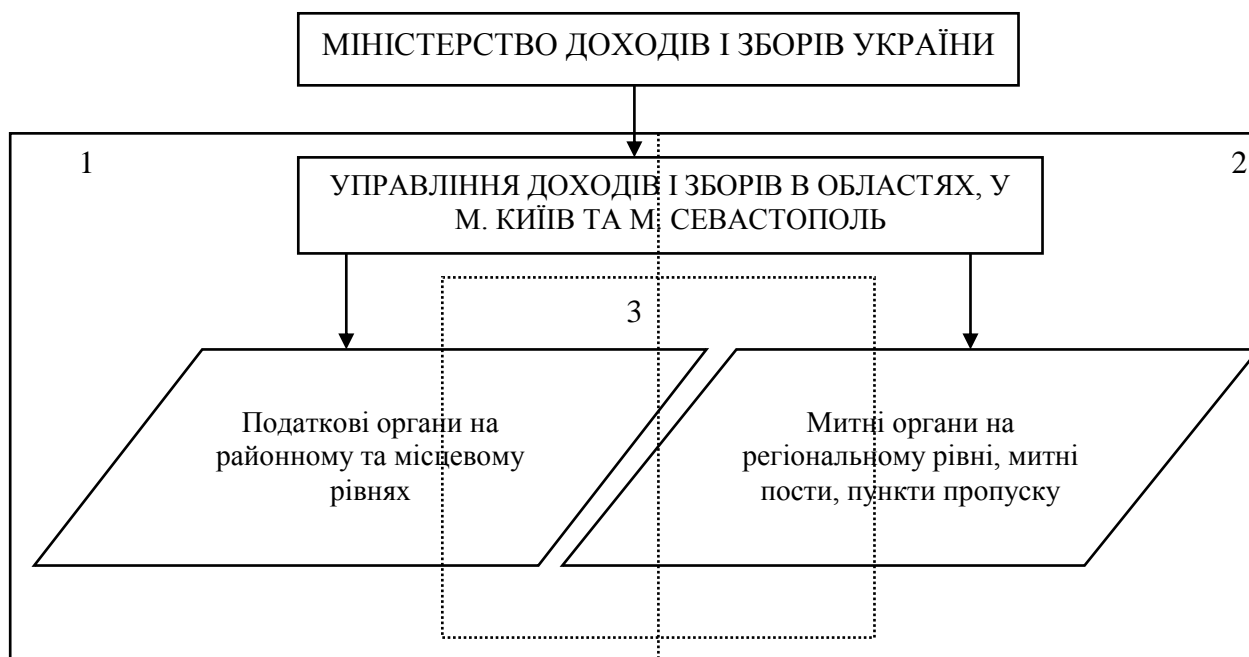

Рис. 1.4. Структура Міністерства доходів і зборів*

*Примітка. Побудовано автором самостійно на основі: [54; 78].

Формування і розвиток митної системи України відбувається під впливом сукупності визначальних чинників і детермінант. Одні з них мають суто національний характер, інші наділені міжнародними рисами.

На практиці механізм регламентації нормативно-правового забезпечення напрямів діяльності митної служби був реалізований 1 червня 2012 року, у зв'язку із введенням у дію нового Митного кодексу України. Новим митним кодексом передбачено приведення митного законодавств України до Європейських стандартів, що є перспективним зрушенням. У цілому митний кодекс характеризується комплексним, виваженим підходом до здійснення митної діяльності в Україні, містить низку положень щодо її вдосконалення та підвищення ефективності функціонування. А використання перспективних засобів контролю за переміщенням товарів через митний кордон України, наближає до Європейських стандартів.

Історично, на такі процеси в Україні впливають норми міжнародного законодавства, які регламентують можливість полегшення умов ведення

зовнішньої торгівлі, а також забезпечення безпеки усіх суб'єктам міжнародних і міждержавних правовідносин. Такі процеси можна розділити на декілька етапів.

Перший етап (1994 р.) характеризується становленням міжнародної інституційної структури та міжнародної правової основи у сфері митної справи, принципи якої ґрунтуються на договірних основах нормативно-правового законодавства, де провідна роль належить Раді митного співробітництва як міжнародному інституту митного адміністрування та Генеральній угоді з тарифів і торгівлі, в ході багатосторонніх переговорів якого були здійснені заходи з поступового зниження митних тарифів, розробці Кодексу з митної оцінки товарів, що розширюють і підсилюють компетенцію ГАТТ в даній галузі. Другий етап (1994-1999 рр.), пов'язаний з якісними змінами в питаннях міжнародної регламентації управління митною системою. Третій етап (1999 р.) характеризується функціонуванням сучасної міжнародної митної системи в умовах посилення процесів глобалізації світової економіки, подальшої активізації міжнародного обміну товарами, об'єктами інтелектуальної власності, нестабільності та вразливості світової торгівлі перед терористичними посяганнями, які можуть завдати серйозної шкоди всій світовій економіці. Еволюція Всесвітньої митної організації та ГАТТ/СОТ переконливо свідчить про те, що розроблені в 90-ті роки інструменти у сфері уніфікації митних правил і процедур (конвенції) здобувають обов'язковий, а не рекомендаційний характер в якості міжнародних стандартів і забезпечують однакові підходи у даному напрямку всіма митними службами держав-членів Всесвітньої митної організації та СОТ.

Так, протягом 2012 року Україною полегшено умови ведення зовнішньоекономічної діяльності, що відбиває позивні зміни у напрямку законодавчого забезпечення управління митною системою. В загальному економіка України піднялась в рейтингу ведення бізнесу 2014 р. до 112 місця (рис. 1.5).

Проте, протягом 2013-2014 рр., за даними Світового банку, економіка країни залишилась на попередньому рівні за субрейтингом «міжнародна торгівля», тобто на 148 місці.

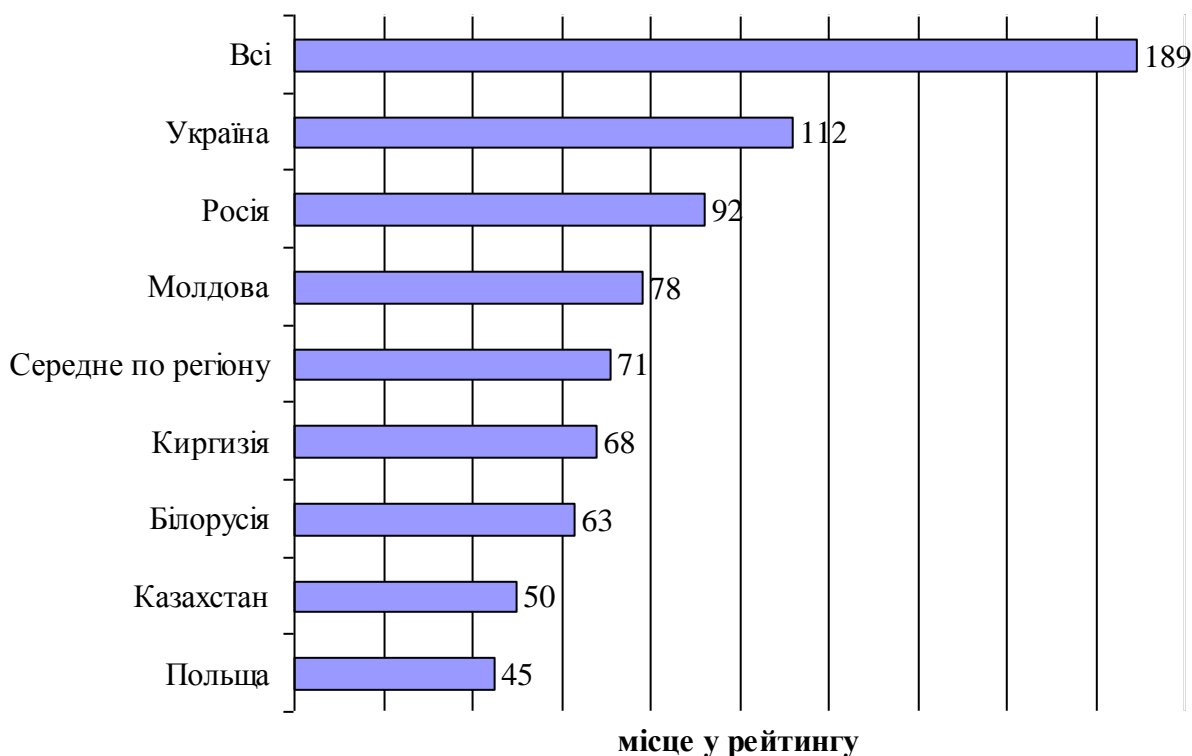

Рис. 1.5. Рейтинг України та її економічних партнерів у 2014 р. [83]

Це пов'язано з реформуванням нормативно-правової бази митного регулювання при переміщенні товарів через митний кордон. Слід зауважити, що митне законодавство України перебуває у постійному корегуванні з метою врахування змін у міжнародній торгівлі і рекомендацій СОТ і ВМО.

Поширення і поглиблення європейських інтеграційних процесів зумовлюють формування спільного кордону між Україною та Європейським Союзом. У даному контексті важливим вбачається формування системи законодавчого регулювання функціонування митної системи, що відповідає світовим стандартам.

В умовах становлення та позиціонування України на міжнародній арені як держави цивілізованої, її інтеграції до світового співтовариства серед першочергових постає питання реалізації в Україні положень Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур 1973 р. (у змінений

редакції), митного права Європейського Союзу щодо надання суб'єктам підприємницької діяльності статусу «уповноваженого економічного оператора» на заміну чи в доповнення до наявних нині в Україні механізмів спрощення митних процедур.

Основним нормативно-правовим актом, що дає правові підстави для застосування механізмів спрощення зовнішньоекономічної діяльності в Україні, є Постанова Кабінету Міністрів України від 14.04.1999 р. № 593 «Про сприяння зовнішньоекономічній діяльності» [88, с. 126], розроблена на виконання Указу Президента України від 03.02.1998 р. № 79/98 «Про усунення обмежень, що стримують розвиток підприємницької діяльності» [89, с. 245]. Чинною до 1 січня 2012 р. редакцією Постанови КМУ № 593 було затверджено паралельне існування двох механізмів визначення підприємств – резидентів, до яких можуть бути встановлені спрощені митні процедури: а) визначення підприємств, під час провадження якими зовнішньоекономічної діяльності застосовується режим сприяння; б) визначення підприємств, до товарів і транспортних засобів яких може встановлюватись спрощений порядок застосування процедур митного контролю та митного оформлення.

Законодавство з питань формування митної системи являє собою комплексну галузь, яка містить об'єднані нормативно-правові акти, положення яких регулюють суспільні відносини, що виникають при переміщенні товарів та предметів через митний кордон України. Митне законодавство України активно впроваджує і втягує світовий митно-правовий досвід, а міжнародне митне співробітництво позитивно впливає на зміст і функціонування українського митного законодавства.

Європейський вибір відкриває нові перспективи для співробітництва України з розвиненими країнами континенту, економічного розвитку, соціального й інтелектуального прогресу, зміцнення позицій держави в міжнародній системі координат. Для України європейська інтеграція – це шлях модернізації економіки, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника,

можливість виходу на єдиний внутрішній ринок ЄС. Слід зазначити, що існує позитивна динаміка торгівлі з країнами ЄС (особливо щодо експорту), що зумовлено збільшенням обсягів присутності України на ринку ЄС і зростанням питомої ваги в загальному торговельному балансі нашої держави.

Вступ України у ЄС означатиме долучення до спільної митної політики. Це передбачає уніфікацію та врегулювання питань здійснення митної справи. Правила та стандарти, закріплені в системі угод СОТ та імплементовані в законодавство Європейського Союзу, відіграли значну роль у становленні митного права ЄС. До тексту Угоди про заснування Світової організації торгівлі існують Додатки, які є її невід'ємними частинами. Вони являють собою угоди та правові документи, обов'язкові для всіх членів, наприклад:

- Угода про застосування ст. VII ГАТТ 1994 року (Кодекс про митну вартість);
- Угода про застосування ст. VII ГАТТ – правила визначення походження та ін. (Антидемпінговий кодекс) [35, с. 41].

Управлінням митною системою у ЄС займається спеціальний орган – Робоча група з митних питань Європейської Економічної Комісії (ЄЕК), що діє в Женеві як допоміжний орган Економічної і Соціальної Ради ООН. Європейська Економічна Комісія – це одна з п'яти регіональних економічних комісій, до її складу входять усі європейські держави, а також США і Канада. Комітетом було підготовлено глосарій міжнародних митних термінів, який уніфікує митну термінологію й визначення митних операцій європейських держав.

До складу Комітету з внутрішнього транспорту ЄЕК ООН входять робочі групи з різних видів транспорту та Робоча група з митних питань (Група митних експертів). Ця група є практично специфічним органом для опрацювання митних питань у рамках ЄЕК. Вона була організована для створення активного міжнародного апарату, який має займатися розробкою і втіленням у життя уніфікованих митних систем.

Вироблення єдиної зовнішньоторговельної політики ЄС було обумовлено зростанням конкуренції та посиленням експансії на світовому ринку з боку

США, Японії та країн, що активно розвиваються останнім часом в економічному відношенні (Китай, деякі країни Латинської Америки тощо). За таких умов загострилася проблема нездатності деяких країн ЄС за своїми економічними масштабами протистояти такій експансії та брати участь у конкурентній боротьбі. На сучасному етапі митне законодавство ЄС суттєво модернізується. Наразі країнами Співтовариства використовуються одночасно два регулюючих документи: «старий» Митний кодекс Співтовариства 1992 р. і «новий», модернізований Митний кодекс ЄС, який набрав чинності 24 червня 2008 р. [36, с. 42].

Філософія митної політики ЄС полягає у принципі «Стільки засобів сприяння та спрощення, скільки можливо, і стільки засобів контролю та обмежень, скільки необхідно». Очікуваний результат полягає в тому, що стандартизовані та гармонізовані митні процедури забезпечать дієвіші:

- 1) безпеку зовнішньої торгівлі;
- 2) сприяння торгівлі;
- 3) адміністрування фіскальної та торгової політики [16, с. 108].

В Україні відбуваються кардинальні політичні й економічні зрушення в суспільстві як складова історичних змін у системі міжнародних відносин, переходу від ери конфронтації до ери відкритості та співробітництва. З огляду на своє геополітичне становище, історичний досвід, культурні традиції, багаті природні ресурси, потужний економічний, науково-технічний та інтелектуальний потенціал Україна може стати впливовою світовою державою, здатною відігравати значну роль у забезпеченні політико-економічної стабільності у Європі та світі. Україна спирається на свої фундаментальні загальнонаціональні інтереси, відповідно до яких визначаються засади, напрями, пріоритети та функції її зовнішньої політики. У цьому контексті важливого значення набуває оптимізація вигід, які отримує наша країна від міжнародної інтеграції, і загроз, що впливають із цього процесу.

Висновки до розділу 1

1. Митна політика в Україні реалізується через широкий спектр задач пов'язаних з регулюванням, контролем та забезпеченням економічної безпеки через митні органи. В загальному, під митною політикою розуміють процес формування та забезпечення реалізації системи узгоджених стратегічних підходів до створення, розвитку та функціонування цілісної митної системи країни. Проте, розглядаючи митну політику у вузькому розумінні, В Гошин виділяє розділ політики, пов'язаний з формуванням і забезпеченням реалізації системи узгоджених стратегічних підходів і митних заходів регулювання переміщення товарів через митний кордон держави, тобто частину політики, яка відображає управління функціонуванням митної системи країни.

2. Загальна стратегічна спрямованість митної політики проявляється у пріоритетах держави, реалізованих при її здійсненні. Вибір пріоритетів залежить від орієнтації в зовнішньоторговельній діяльності на протекціоністські заходи, або фіскальні цілі. Ця орієнтація для кожної з держав може бути встановлена на основі порівняння середньозважених тарифів ввізного мита по структурі імпорту і за структурою власного виробництва.

3. Митна система країни виступає важливим та ефективним інструментом впливу на економічні процеси. Крім того, за допомогою існуючих інструментів, митна система є гарантом захисту економічних інтересів не тільки держави у цілому, але й окремих суб'єктів господарювання. Безпосередньо впливаючи на міжнародну торгівлю і виконуючи фіскальну функцію, митна система вирішує важливі економічні проблеми. На відміну від податкової системи, митна впливає на діяльність суб'єктів господарювання, які зареєстровані в різних державах.

4. Митно-тарифне регулювання не може бути зведене до проблеми податкового тягаря. Митну систему та економічні інструменти, через які вона впливає на рівень ціноутворення всередині країни, слід розглядати як важливий чинник забезпечення економічного зростання і добробуту.

5. Митна система, через набір елементів, практично контролює та гарантує реалізацію прав, свобод і обов'язків суб'єктів ЗЕД відносно до держави залежно від її потреб у той чи інший період економічного зростання. Проте, ігнорувати інтереси економічних суб'єктів, які здійснюють активні підприємницькі операції та іншу діяльність, держава не має права.

РОЗДІЛ 2

ПРАГМАТИЗМ ФУНКЦІОНУВАННЯ МИТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ НОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ КОРДОНІВ

2.1. Особливості функціонування митної системи України в інтеграційних умовах вибору

Зовнішньоекономічні відносини країн, і перш за все зовнішня торгівля, пов'язані з митною діяльністю. Виникнення і розвиток митної справи викликано внутрішніми потребами кожної держави в забезпеченні національних, у тому числі й економічних, інтересів. Тому, на початку 90-х років розпочалась трансформація системи регулювання зовнішньоекономічної діяльності: розроблявся і затверджувався механізм безпосереднього регулювання зовнішньоекономічних зв'язків, визначалась взаємодія інструментів тарифного та нетарифного регулювання. До цього домінували адміністративні методи регулювання зовнішньоекономічної діяльності, що включали насамперед квотування і ліцензування зовнішньоторговельних операцій, функціонування інституту «спец експортерів». Замість адміністративних, як пріоритетні стали поступово впроваджуватися економічні методи регулювання. У цей період були закладені основи національної митної системи України та податкового регулювання експорту та імпорту, введені в дію правила валютного контролю за експортними, а потім і за імпортними операціями. Була створена нормативна база, яка конкретизувала умови здійснення митних процедур для учасників ЗЕД та їх іноземних партнерів у митних режимах, передбачених Митним кодексом.

За останні десятиліття у зовнішньоекономічній діяльності України відбулися кардинальні зміни. Вони відображають, перш за все, загальносвітові тенденції, пов'язані з глобалізацією світової економіки, важливою складовою якої є лібералізація зовнішньоекономічної сфери. Такі процеси вимагають нових

підходів до вибудовування митної системи країни, адаптованої до світових вимог і стандартів, а також налагодження ефективних митних відносин між економічними суб'єктами та митними адміністраціями держав [17, с. 5].

Визначаючи місце митних відносин в моделі «внутрішнє-кордон-зовнішнє», необхідно відмітити, що сутність і значення зовнішніх і внутрішніх факторів принципово не змінюються, оскільки митні відносини є частиною як зовнішньоекономічних, так і внутрішніх. Важливим у цьому контексті видається те, що митні відносини спочатку й історично, формуючись на кордоні дії зовнішніх і внутрішніх факторів, відіграють роль бар'єру, обмежувача, своєрідною мембрани, яка перешкоджає ввезенню на територію держави товарів, здатних завдати шкоди національній економіці, і вивезення продукції, що має стратегічне значення для країни.

За оцінками іноземних фахівців на долю міжнародної торгівлі припадає 80 % загального обсягу активних міжнародних операцій. Значення міжнародної торгівлі для країн, сьогодні важко переоцінити. Проте, як зазначає учений-економіст Джеффри Сакс: «Економічний успіх будь-якої країни світу ґрунтується на зовнішній торгівлі. Ще жодній країні не вдалося створити здорову економіку, ізолювавши від світової економічної системи» [13, с. 25].

Активна участь країни у міжнародній торгівлі пов'язана зі значними перевагами, оскільки дозволяє ефективно освоювати ресурси, долучитися до світових досягнень науки і техніки та здійснити структурну перебудову у досить короткий термін часу. Це дозволяє країнам задовольняти як власні потреби окремих секторів економіки так населення, створюючи підґрунтя для економічного зростання і добробуту країни.

В сучасних умовах господарювання все більше спостерігається регіональних угруповань, які використовують існуючі переваги політики вільної торгівлі перед політикою протекціонізму, утворюють єдині спільні регіональні ринки з метою спрощення торговельних відносин та усунення торговельних бар'єрів. Це обумовлює формування економічних кордонів і визначення особливостей розвитку міжнародної торгівлі.

В загальному світовий ринок розвивається на основі внутрішніх національних ринків, які поступово виходять за межі державного кордону (рис.2.1).

Рис. 2.1. Еволюція форм ринку [45, с. 262]

Встановлення бар'єрів та обмежень обумовлюється як внутрішнім так і спільним митним законодавством, яке виступає основою формування митної системи держави або інтеграційних об'єднань. Реалізація обмежувальних заходів можлива на національному і наднаціональному рівнях. Національна митна система функціонує на території окремої держави і направлена на захист національного суверенітету і національної економічної безпеки за допомогою інструментів митного регулювання [8, с. 30].

Наднаціональна митна система, розглядається у контексті єдиної митної території і митної системи, що функціонує на основі наднаціональних органів управління митною справою у відповідності до уніфікованого митного законодавства країн-членів об'єднань. Це означає, що всі країни, які обрали

інтеграційний шлях і вступили до об'єднання частково відмовляються від національного суверенітету з метою взаємної торгівлі і посилення конкурентних позицій країн-членів у світовій економіці. Схематично різнорівневий характер функціонування митної системи показано на рисунку 2.2.

Рис. 2.2. Національний характер митної системи України*

* **Примітка.** Побудовано автором самостійно на основі: [4, с. 12; 74, с. 290].

В уніфікованому вигляді характер функціонування митної системи на різних рівнях взаємодії проявляється в регламентації міжнародними інститутами (наприклад, СОТ і Всесвітньою митною організацією) митних формальностей і процедур на основі інноваційних підходів у сфері митної справи, що сприяє мінімізації транзакційних витрат з митного оформлення для учасників ЗЕД, а також зміцненню міжнародних рейтингів країн у світогосподарчій системі.

Світова спільнота через міжнародні організації (ГАТТ/СОТ, МВФ та ін..) здатна чинити вплив на економічну політику окремих країн, домагаючись від них певних поступок у напрямку регулювання ЗЕД на користь країн світової спільноти. Беручи частину вимог міжнародних організацій в обмін на поступки з їхнього боку, Україна обмежує тим самим свої можливості захисту національних інтересів, відмовляється від частини своїх суверенних прав у галузі регулювання ЗЕД. Складність досягнення позитивного для України балансу інтересів посилюється об'єктивними чинниками – природними та історичними особливостями країни, які негативно позначаються на ефективності виробничої та інвестиційної діяльності і знижують конкурентоспроможність українських товарів.

Це вплинуло на вибір європейського вектору розвитку відносин у митній сфері. Ігноруючи бажання РФ вступити до МС трьох країн призвело до торговельної війни між двома країнами. Проте, Україною зроблено вибір на користь ЗВТ з ЄС. Ринок ЄС – другий за значенням після ринку країн СНД (фактично – Росії), але після розширення у травні 2004 р., країни ЄС стали головним експортним ринком України.

Європейський Союз є одним із основних торговельних партнерів України. Згідно зі статистичними даними за 2013 рік обсяг торгівлі товарами та послугами між Україною та ЄС склався в обсязі 51 560,0 млн.дол.США або 32,1% від загального обсягу торгівлі України. При цьому, обсяг експорту товарів та послуг до країн ЄС за згаданий період склався у обсязі 20361,2 млн.дол.США або 26,7 % від загального обсягу експорту товарів та послуг України [86].

В свою чергу, обсяг імпорту з країн ЄС за згаданий період склався у обсязі 31 198,8 млн.дол.США або 36,9% від загального обсягу імпорту в Україну. У двосторонній торгівлі між торговельними партнерами продовжує зберігатися негативне сальдо, яке за 2013 рік склалося у розмірі 10837,6 млн.дол.США та збільшилось у порівнянні з аналогічним періодом минулого року на 1870,3 млн.дол.США (табл. 2.1) [86].

Зовнішня торгівля товарами та послугами України з країнами світу, в тому числі з Європейським Союзом протягом 2012-2013 рр. [86]

(млн.дол.США)

Показник	2012 рік	2013 рік	2013/2012	
			млн. дол.	%
ЗТО всього по Україні	173 803,1	160 728,8	-13 074,3	92,5
у т.ч. ЗТО з ЄС	50 903,7	51 560,0	656,3	101,3
Питома вага у загальному обсязі	29,3%	32,1%	-	-
Експорт всього з України	82 408,9	76 126,5	-6 282,4	92,4
у т.ч. експорт до ЄС	20 968,2	20 361,2	-607,0	97,1
Питома вага у загальному обсязі	25,4%	26,7%	-	-
Імпорт всього до України	91 394,2	84 602,3	-6 791,9	92,6
у т.ч. імпорт з ЄС	29 935,5	31 198,8	1 263,3	104,2
Питома вага у загальному обсязі	32,8%	36,9%	-	-
Сальдо всього по Україні	-8 985,3	-8 475,8	509,5	
у т.ч. з ЄС	-8 967,3	-10 837,6	-1 870,3	

Обсяг торгівлі товарами між Україною та ЄС за 2013 рік склався в обсязі 43 796,6 млн.дол.США або 31,2% від загального обсягу торгівлі товарами України. При цьому, обсяг експорту товарів до країн ЄС за згаданий період склався у обсязі 16 758,8 млн.дол.США або 26,5% від загального обсягу експорту України. В свою чергу, обсяг імпорту товарів з країн ЄС за згаданий період склався у обсязі 27 037,8 млн.дол.США або 35,1% від загального обсягу імпорту України. Проте, у двосторонній торгівлі між торговельними партнерами продовжує зберігатися негативне сальдо, яке за 2013 рік склалося у розмірі 10 279,0 млн.дол.США та збільшилось у порівнянні з аналогічним періодом минулого року на 1 174,8 млн.дол.США. [86].

Товарооборот України з Російською Федерацією за 2013 рік становив 38299,3 млн. дол. США і зменшився у порівнянні з 2012 роком на 6750,8 млн. дол. США або на 15,0 відсотків. Експорт товарів у порівнянні з 2012 роком зменшився на 2566,7 млн. дол. США або на 14,1 % та становив 15065,1 млн. дол. США. У структурі загального українського експорту за 2013 рік товари займають 73,7 % (у 2012 році – 76,7 %) [17]. У структурі експорту товарів найбільш вагомою була продукція машинобудування.

Структура українського експорту до РФ у 2012-2013 рр. [17]

Показник	2013 рік	2012 рік
Продукція машинобудування	37,1%	39,8%
Продукція металургійної промисловості	21,3%	20,7%
Продовольство	12,8%	11,4%
Продукція хімічної промисловості	11,7%	10,8%

Імпорт товарів у порівнянні з 2012 роком зменшився на 4184,1 млн. дол. США або на 16,3% і становив 23234,2 млн. дол. США. У структурі загального українського імпорту за 2013 рік товари займають 95,1% (у 2012 році – 96,5%) [17]. У структурі імпорту товарів з РФ найбільш вагомими є енергоносії (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Структура російського імпорту до України у 2012-2013 рр. [17]

Показник	2013 рік	2012 рік
Енергоносії	62,2%	65,6%
Продукція машинобудування	12,1%	11,5%
Продукція хімічної промисловості	9,9%	8,5%
Продукція металургійної промисловості	6,4%	6,7%

Сальдо у торгівлі товарами негативне і становило 8169,1 млн. дол. США та у порівнянні з минулим роком зменшилось на 1617,4 млн. дол. США. (у минулому році негативне сальдо становило 9786,5 млн. дол. США). Коефіцієнт покриття експортом імпорту у 2013 році становив 0,65 (у 2012 році – 0,64) [17].

Сьогодні Україні, чия економіка і зовнішня торгівля прив'язана до економік бувших пострадянських країн приходиться обирати європейський вектор напртивагу МС трьох країн. Митні відносини України з країнами СНД фактично побудовано на вільній торгівлі, тобто товари які надходять з цих країн користуються преференційним режимом.

У ринковій економіці державне регулювання ЗЕД здійснюється насамперед економічними методами. Вони різноманітні і включають митний тариф, систему податків і зборів, субсидування виробництва та експорту продукції, її пільгове

кредитування та страхування, але мети їх використання, форми і місце в системі регулювання ЗЕД визначаються кожною стороною з урахуванням специфіки національних умов – рівня економічного розвитку країни, її геополітичного положення, місця в системі світової спільноти, участі у міжнародних та регіональних союзах і угодах. Україна не має великого досвіду державного регулювання ЗЕД. Для неї дуже корисно вивчити і критично використовувати досвід інших країн з урахуванням національної специфіки специфіки, особливо досвіду розвинених країн.

Метою державного регулювання ЗЕД в цих країнах є забезпечення вільного доступу до сировини та іншим природним ресурсам інших країн, до їх ринків для збуту. Вони зацікавлені також у захисті національного ринку, у підтримці національних товаровиробників, у створенні сприятливих умов для інвестування капіталів в інші країни, в тому числі у ті, що розвиваються. Враховують інтереси національної безпеки своїх країн. У цих країнах налагоджена ефективність стимулювання експорту товарів.

Висока конкурентоспроможність товарів розвинених країн спрощує їм завдання захисту національного ринку і національних товаровиробників. Вони, як правило, захищають тільки ті сегменти ринку, які особливо чутливі до іноземної конкуренції. У подібних випадках вони вміло використовують різні способи регулювання імпорту товарів і допомоги вітчизняним виробникам. Висока ефективність і конкурентоспроможність виробництва дозволяє їм відстоювати ідеї лібералізації ЗЕД перед країнами світової спільноти. Але їх економіка аж ніяк не є повністю відкритою, як це уявляють деякі економісти [79, с. 51].

Деякі країни не соромляться застосовувати адміністративні методи захисту (квотування), за скасування яких вони активно виступають. Але вони проводять цю політику досить кваліфіковано, гнучко і ефективно, що дозволяє їм одночасно виступати в ролі провідників відкритої економіки та повної лібералізації ЗЕД.

Оснoву державного регулювання ЗЕД становить тарифне регулювання. Воно спрямоване переважно на захист внутрішнього ринку від іноземної конкуренції. Даний інструмент наділений фіскальним та регулюючим потенціалом вітчизняної митної системи. Головною його функцією залишається фіскальна. Це дозволяє митним органам виконувати свої головні завдання наповнення державного бюджету за рахунок мита та митних платежів [49, с. 85].

Іншими словами, результативність виконання митними органами бюджетних завдань залежить від ефективності побудови всієї митної системи, її збалансованості та адаптивності до циклічних коливань в економіці країни. В таблиці 2.4 подано показники, які свідчать про надходження митних платежів до Державного бюджету України протягом останніх років.

Таблиця 2.4

Виконання показників в розрізі митних платежів протягом 2011-2013 рр.*

Назва показника	2011 рік		2012 рік		I півріччя 2013 року	
	Фактичне надходження, млн. грн.	% до доходів Державного бюджету	Фактичне надходження, млн. грн.	% до доходів Державного бюджету	Фактичне надходження, млн. грн.	% до доходів Державного бюджету
Податок на додану вартість	96014.19	30.51	101576.26	29.35	45975,4	35,1
Акцизний податок	6743.79	2.14	8478.87	2.45	3692,9	2,7
Мито ¹	11771.89	3.74	13184.88	3.81	7336,9	5,6
Митні збори	53.66	0.01	43.19	0.01	1,6	0,01
Єдиний збір	180.94	0.05	171.37	0.04	84,4	0,06
Інші	52.31	0.01	194.38	0.05	90,0	0,7
Всього	114816.78	36.49	123648.95	35.73	57181,2	43,5

* Примітка. Складено автором на основі: [17; 78].

Як видно з таблиці 2.4, митні органи України забезпечують надходження від митних платежів від 35 до 43 %. Проте, частка митних платежів у надходженням державного бюджету коливається. Так, протягом 2012 р. було забезпечено

¹ - в т.ч. вивізні мито: у 2011 р. – 1311,31 млн. грн.; у 2012 р. – 200,77 млн. грн.; у I півріччі 2013 р. – 35,42 млн. грн..

надходження податків від зовнішньої торгівлі у сумі 113,4 млрд. грн., що порівняно з 2011 р. зросло на 9,3 %, або на 9,6 млрд. грн. Пори такі позитивні тенденції у 2012 р. відбулося збільшення середньоденних надходжень митних платежів на 8,3 % (на 38,0 млн. грн.) з 457,0 млн. грн. до 495,0 млн. грн. У I півріччі 2013 р., у відсотковому значенні, збільшились надходження практично від всіх митних платежів. Таке збільшення пояснюється збільшенням вартісних показників загального обсягу імпорту, що, що підлягав оподаткуванню ввізним митом та податком на додану вартість.

До останнього часу переважала позиція, відповідно до якої мито – це різновид податку. Вона склалась ще у часі функціонування радянського Союзу, коли мито не відігравало важливого значення у регулюванні ЗЕД [79, с. 52]. В умовах ринкової економіки та лібералізації ЗЕД мито стало найважливішим економічним регулятором.

Так наприклад, аналіз тарифного захисту в рамках торгівлі сільськогосподарськими та харчовими продуктами між ЄС та Україною в 2010-2012 рр. показує, що Європейський Союз має тенденцію стягувати з української продукції вищі ставки тарифів, ніж це робить Україна щодо відповідних європейських товарів. Проста і середньозважена ставки ввізного мита ЄС (9,8 % та 16,0 %, відповідно) є вищими, ніж аналогічні українські ставки (8,0 % і 6,8 %, відповідно). У 2010-2012 рр. ЄС встановлював найвищі ставки для:

- зернових (середньозважена ставка дорівнює 40,7 %);
- тютюнові вироби (32,4 %);
- м'ясо та їстівні субпродукти (32,3 %);
- різні харчові продукти (25,5 %);
- молочні продукти та яйця птиці (25,2 %) [17, с. 12].

Українською стороною найвищі середньозважені ставки застосовувались щодо імпорту з ЄС напоїв (27,8 %), олій та жирів тваринного походження (14,2 %), м'яса та їстівних субпродуктів (10,5 %), цукру (10,0 %), а також молочної продукції та яєць птиці (9,2%) [19, с. 12-13].

Високий рівень тарифного захисту з боку ЄС пояснюється інтенсивнішим використанням специфічних тарифів, що додає невизначеності до результуючого адвалерного еквіваленту. Аналіз діючих тарифних розкладів обох партнерів показує, що в Україні 93,8 % сільськогосподарських, харчових та суміжних тарифних ліній підлягають адвалерним митам, тоді як специфічним – 6,2 %. Аналогічний розподіл мит для ЄС такий: адвалерні мита – 62,4 %, специфічні – 25,3 %, змішані – 12,3%. Також існує пряма кореляція між рівнем захисту в межах товарної групи та часткою тарифних ліній, з яких стягуються спеціальні мита. Додатково слід зазначити, що згідно з тарифними профілями СОТ, в ЄС дія тарифних квот поширюється на 11,3 % сільськогосподарських тарифних ліній, тоді як для України цей показник дорівнює лише 0,1 % [19, с. 13].

Європейська система функціонування митного тарифу характеризується встановленням квот щодо тарифів, які дістали назву тарифних квот. Їх сутність полягає у тому, що до чітко визначеного товару встановлюються) % мита з розрахунку на кількісний показник ввезеного товару, понад справляється мито за ставками у повному розмірі.

На відміну від України та ЄС країни МС РБК знижують рівень тарифного захисту до 5,9 % у 2015 р., про що повідомляється консультативно-експертною радою. Таке зниження пов'язане зі вступом РФ до СОТ. За результатами вступу тарифний захист Росії поступово знижуватиметься до рівня 5-5,3 % у 2019 р., що є неминучим з погляду подальшого створення зон вільної торгівлі [75].

Необхідність управління зовнішньою торгівлею привела до створення механізму тарифного регулювання, а також до появи специфічних нетарифних заходів та експортного контролю, що забезпечують захист економіки, сформувавши у такий спосіб систему митних відносин між країнами. У сучасному вимірі, митні відносини передбачають взаємодію і взаємозумовленість методів регулювання ЗЕД різних країн, що пояснюється залежністю економік країн світу один від одного. У даному контексті важливе значення приділяється митному тарифу, особливо це стосується регулювання імпорتنих операцій в країнах, що розвиваються. Середній рівень оподаткування митами значно вище, ніж у промислово розвинених державах.

Це зумовлено захистом молодих галузей економіки та надання миту статусу джерела надходжень до державного бюджету.

2.2. Фіскальна роль митної системи України

Практично всі країни світу спрямовують свої зусилля на перешкоджання вільному розвитку міжнародної торгівлі, шляхом державного регулювання. Класичний метод регулювання зовнішньої торгівлі – митні тарифи, які за характером своєї дії відносяться до економічних засобів регулювання зовнішньої торгівлі.

Однак на практиці в регулюванні ЗЕД приймає участь більша кількість митних податків і зборів, що підлягають сплаті при здійсненні зовнішньоторговельних операцій. Тому, з точки зору Г. Гусейнової і Р. Петухової, метод тарифного регулювання слід розглядати набагато ширше, ніж це трактується законодавство з питань митного регулювання, а саме як податкове регулювання ЗЕД, яке зводиться до впливу на дану діяльність податкових регуляторів шляхом зміни ставок митних податків, надання пільг, застосування штрафних санкцій при несвоєчасній сплаті цих податків [20, с.46].

Як зазначає А. Журавльов, мито та митні платежі є важливими регуляторами участі держави в системі зовнішньоекономічних зв'язків. Вони визначають місце країни в міжнародному поділі праці і забезпечують значну частину доходів держави [33, с.46]. Досвід розвинених країн свідчить про те, що ефективна система митних платежів є важливим чинником економічного розвитку і необхідною умовою існування сильної держави. Роль митних платежів у їхній економіці значно трансформувалася. Фіскальний пріоритет митних платежів змінюється акцентом на регулюючу і захисну функції, для чого використовуються високодиференційовані тарифи, побудовані на принципі ескалації. В умовах глобалізації транснаціональні корпорації перетворюють окремі країни у єдиний цех світового виробництва, заснованого на

міжнародному поділі праці та відсутності цінових бар'єрів на шляху руху товарних потоків [33, с. 95].

Стягуючи мито та непрямі податки при імпорті, що є різновидом оподаткування, держава створює передумови для зростання цін на іноземні товари, знижуючи тим самим їх конкурентоспроможність. Запроваджуючи мито та митні платежі при експорті товарів, держава стримує вивезення з країни тих з них, попит на які не задоволений серед власних споживачів, або вивезення яких з якихось причин небажаний.

Місце податкового регулювання у системі державного регулювання ЗЕД показано на рисунку 2.3.

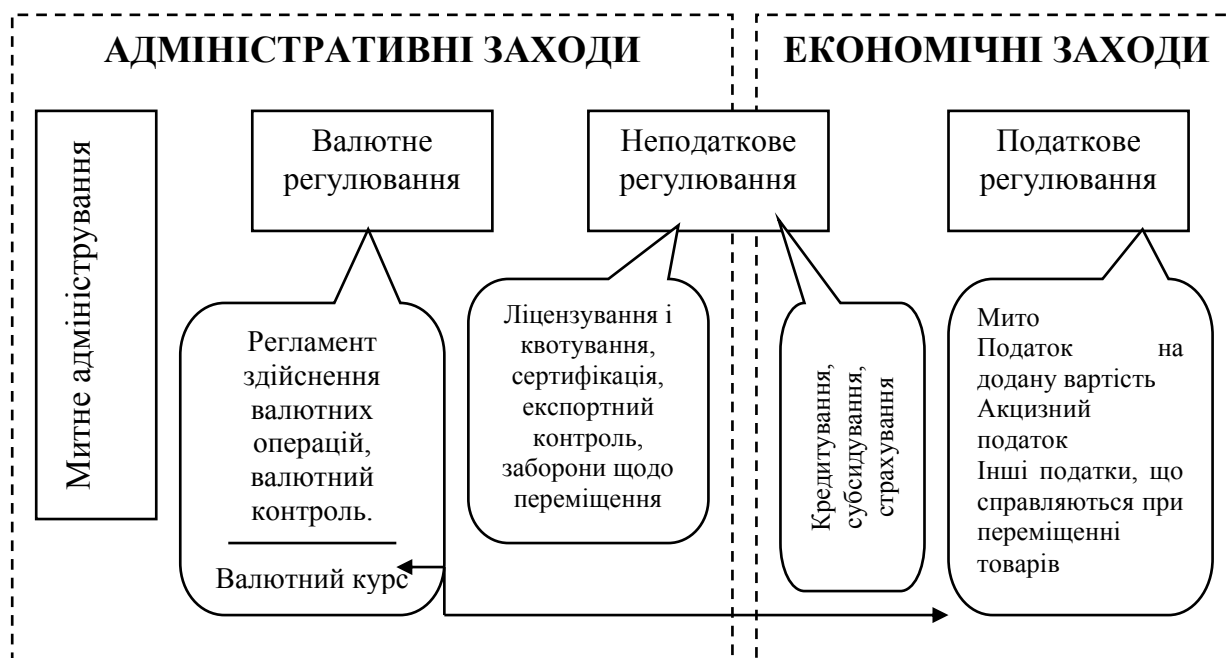

Рис. 2.3. Місце податкового регулювання ЗЕД у системі методів державного регулювання зовнішньоекономічних операцій*

* **Примітка.** Побудовано автором самостійно на основі: [4, с. 150; 33, с. 98].

Важливим пріоритетом реалізації митної політики держави є усунення проявів фінансової кризи та фінансової катастрофи. Тобто, в умовах фінансової кризи її головним напрямком стало забезпечення надходжень митних платежів до бюджету на шкоду захисту внутрішнього ринку від зовнішньої конкуренції, стимулювання виробництва та споживання вітчизняних товарів. Ця тенденція збереглася і при проведенні політики фінансової стабілізації, коли відбувалося

стримування експорту і стимулювання імпорту товарів. Очевидно, що при подібному підході ускладнюється діяльність вітчизняних товаровиробників, економічно ефективного інтегрування економіки України у світову. Безумовно, митна політика повинна забезпечити не тільки фіскальні інтереси держави, а й проводити розумний протекціонізм, здійснюючи дієвий захист, стимулювання та розвиток національного виробництва. При цьому, необхідна ставити акцент на тих галузях, що виробляють конкурентоспроможну продукцію, і, навпаки, застосування політики лібералізму щодо товарів, які в Україні не виробляються або виробляються в недостатній для задоволення потреб ринку кількості.

Митні тарифи промислово розвинених країн, як правило, багатоклонні, тобто один і той же товар може обкладатися різними за рівнем митами залежно від країни походження. Колонка ставок загального тарифу, що містить найбільш високі мита, поширюється на держави, які не користуються режимом найбільшого сприяння [77, с. 479].

З точки зору захисту національного ринку тарифні бар'єри поділяють на три групи країн, що розвиваються, які їх використовують. Для першої характерні ставки митного оподаткування, що не перевищують, як правило, 50 % і безмитний режим ввезення багатьох товарів. У цю групу входять ряд африканських і латиноамериканських держав, у тому числі Ангола, Нігерія, Болівія, Чилі та інші, а також окремі держави Азіатсько-Тихоокеанського регіону – Сінгапур, Філіппіни, Тонга. До цієї групи належать і деякі держави Перської затоки. До другої групи належать держави з вищими ставками мита, які коливаються від 50 до 100 %. До них, зокрема, відносяться Алжир, Лівія, Танзанія (Африка), Аргентина, Бразилія, Мексика, Іран, Індонезія, а також Південна Корея. Третя група країн, що розвиваються, де ставки мита перевищують (причому іноді істотно) 100 % , - це Єгипет, Ботсвана, Марокко, Колумбія, Пакистан, Індія, Сирія, Таїланд, Туреччина. Особливо високими ставками мита характеризуються митні тарифи Єгипту, Еквадору, Пакистану [77, с. 479].

Регулююча функція митного тарифу передбачає заходи впливу на внутрішню економіку: від протекціонізму, тобто захисту внутрішнього ринку від іноземної конкуренції та раціоналізації товарної структури, до сприяння розвитку і насичення ринку, забезпечення стимулювання власного виробництва. Цього можна досягти як шляхом збільшення ставок, так і шляхом зняття економічних обмежень на ввезення до України імпортованих товарів і послуг, а також надання пільгового режиму в порівнянні з національним режимом, наприклад, у вільних економічних зонах.

Система податків на міжнародну торгівлю та зовнішні операції характеризується такою важливою складовою митної та податкової системи – митом, непрямим податком, що справляється при ввезення товарів на митну територію України. З початку 2013 року в Україні ставки ввізного мита приведено до рівня, встановленого відповідно до Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі. Ввізні мита були підвищені на 119 товарних підкатегорій (цемент; руди та концентрати хромові; продукти органічної та неорганічної хімії; добрива та ін.). При цьому на 13 товарних підкатегорій було встановлено нульову ставку (руди та концентрати марганцеві, підшипники, генератори змінного струму та інше) [81, с. 27]. Загальні надходження від мита подано у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Надходження мита до Державного бюджету України протягом 2010-2013 рр.

Показник	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.
Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції, млн. грн..	9071,9	11774,0	13186,5	13342,5
Ввізне мито, млн. грн..	8556,4	10462,8	12985,8	13264,6
Мито на товари, що ввозяться суб'єктами підприємницької діяльності, млн. грн..	7063,9	8123,9	10408,4	10944,4
Мито на товари, що ввозяться (пересилаються) громадянами, млн. грн..	167,2	190,9	196,1	150,9
Мито на нафтопродукти, транспортні засоби, що ввозяться суб'єктами підприємницької діяльності, Мито на товари, що ввозяться суб'єктами підприємницької діяльності, млн. грн..	1323,3	2146,8	2381,0	2169,3
Ввізне мито на товари, що вивозяться суб'єктами підприємницької діяльності, Мито на товари, що ввозяться суб'єктами підприємницької діяльності, млн. грн..	294,8	1311,3	200,8	77,9

Тимчасова надбавка до діючих ставок ввізного мита на товари, що ввозяться суб'єктами підприємницької діяльності та громадянами, Мито на товари, що ввозяться суб'єктами підприємницької діяльності, млн. грн.	35,9	---	---	---
---	------	-----	-----	-----

***Примітка.** Складено автором самостійно на основі: [29; 30; 31].

Як видно з поданих в таблиці 2.5 даних, у 2013 році до державного бюджету сплачено 13,3 млрд. грн. мита, з якого практично вся сума або 99,4 % – це ввізне мито. До загального фонду державного бюджету надійшло 11,1 млрд. грн. ввізного мита, що на 4,6 %, або на 492,4 млн. грн. більше ніж у 2012 році.

Для більшості країн, що розвиваються мито зберігає своє фіскальне значення. Ці країни підтримують високий рівень імпорتنих мит на готові товари, щоб захистити від конкуренції вітчизняних товаровиробників. З іншого боку, мито використовують як важливе джерело надходжень доходів до бюджету. Зовнішня торгівля виявляється набагато прибутковішою, а ніж кошти, одержувані від продажу державного майна, державних пакетів акцій [41, с. 254].

Податок на додану вартість є одним з найпоширеніших у світі податків. У тому чи іншому вигляді він входить до податкової системи більш ніж 100 держав світу. Особливого поширення в країнах Європи ПДВ отримав, починаючи з 50 -х рр. ХХ в., разом із зростанням обсягів міжнародної торгівлі товарами і послугами. Як наслідок, взаємозв'язок між системами ПДВ в окремих країнах стала предметом критичного розгляду потенційної загрози подвійного оподаткування та ненавмисної несплати податків. Це спонукало вчених-економістів та фахівців міжнародних фінансових організацій до узагальнення досвіду використання ПДВ у зовнішній торгівлі розвинених країн з метою розробки рекомендацій для країн, що розвиваються та країн з транзитивною економікою [82, с. 34].

Податкове регулювання ЗЕД як частина державного регулювання є одним з елементів податкового механізму та митної системи України, і являє собою комплекс економічних заходів, спрямованих на забезпечення надходження коштів від справляння митних платежів до бюджету та проведення цілеспрямованої зовнішньоторговельної політики.

Сучасними цілями податкового регулювання експорту є: підтримання раціонального співвідношення вивезення і ввезення товарів, валютних доходів і витрат на території країни; забезпечення умов для інтеграції національної економіки у світову. Податкове регулювання імпорту направлено, з одного боку, на проведення політики розумного протекціонізму, з іншого – регулювання ввезення продукції, яка не має вітчизняних аналогів або виробляється в недостатній кількості для задоволення потреб внутрішнього ринку. Разом з тим, митні податки та збори як при експорті, так і при імпорті сприяють забезпеченню надходжень доходів до державного бюджету.

В Україні податок на додану вартість залишається головним джерелом наповнення державного бюджету та одночасно важливим фіскальним інструментом. Таке твердження підкріплюється основними показниками діяльності Міністерства доходів і зборів із забезпечення надходження податків до бюджету (рис. 2.4).

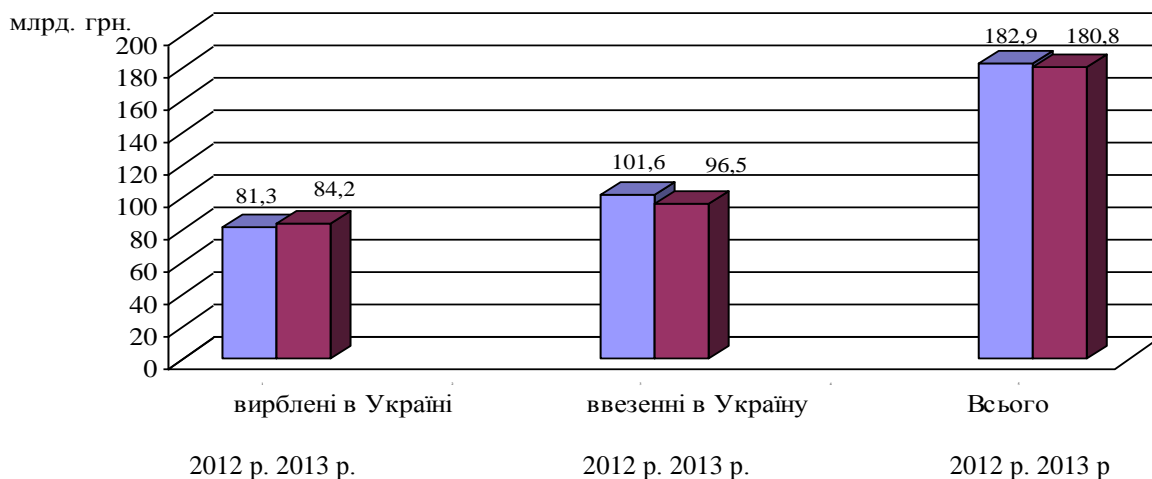

Рис. 2.4. Динаміка надходження податку на додану вартість до бюджету у 2012-2013 рр. [45, с. 24]

Так, до державного бюджету України забезпечено надходження податку на додану вартість у сумі 181,4 млрд. грн., що становило 59,2 % доходів у 2013 р. (рис. 2.4), що забезпечуються органами Міндоходів і зборів. проте, у 2013 р. спостерігається зменшення надходжень податку до бюджету порівняно з 2012 р. на 2,2 млрд. грн., головним чинником, який вплинув на надходження до

бюджету є скорочення бази оподаткування при ввезенні товарів на митну територію України. Це призвело до втрат бюджету у 5,0 млрд. грн., порівняно з 2012 роком.

Використання ПДВ у зовнішньоторговельних відносинах може спотворювати ефективність виробництва і споживання в країнах-експортерах та країнах-імпортерах, порушуючи тим самим принцип нейтральності. Тому з метою встановлення реального впливу ПДВ на міжнародну торгівлю актуальним стає питання вивчення досвіду розвинених країн, що використовують цей податок, з метою обґрунтування адекватного вибору принципу при дотриманні нейтральності ПДВ у міжнародній торгівлі.

До складу податкових систем всіх країн-членів ЄС входить ПДВ, який також використовується в зовнішній торгівлі країн між собою та з іншими країнами світу. Законодавство з ПДВ кожної країни ЄС має бути приведене у відповідність з Директивою № 2006/112/ЄС, яка встановлює загальні правила застосування ПДВ на території ЄС [95]. Країни ЄС мають право встановлювати різні ставки ПДВ, однак мінімальна стандартна ставка ПДВ, що застосовується в тому числі і в зовнішній торгівлі, повинна бути не менше 15 %, а одна або дві пільгові ставки – не нижче 5 %. У сучасних умовах, реформування ПДВ в більшості країн ЄС спрямоване, насамперед, на досягнення сталого розвитку в середньостроковій і довгостроковій перспективі з метою подолання наслідків економічної та фінансової кризи.

Така політика призвела до істотного зростання середньої ставки ПДВ у країнах ЄС з 19,8 % в 2009 р. до 21 % в 2012 р. У 2010-2012 рр. майже половина країн-членів ЄС збільшили офіційну (statutory rate) або пільгову (reduced rate) ставку ПДВ з метою зростання доходу. Пільгові ставки ПДВ були збільшені в Латвії, Польщі, Франції (за винятком деяких товарів і послуг), Болгарії (де пільгова ставка застосовується лише до туристичних послуг) та Греції, з паралельним збільшенням стандартної ставки ПДВ в 2010 р.

У 2012 р. пільгова ставка ПДВ в Чехії зросла з 10 до 14 %. Розширення бази ПДВ було досягнуто за рахунок скорочення пільг з ПДВ (Кіпр, Бельгія, Данія,

Фінляндія) і скорочення наявних пільгових ставок ПДВ (Греція, Латвія, Португалія). В Угорщині та Данії з метою переміщення податкового навантаження з праці і капіталу на споживання була збільшена ставка ПДВ і розширена податкова база. В інших країнах-членах ЄС метою збільшення ставок ПДВ стало зростання загальних податкових доходів. Деякі країни ЄС запровадили «адресні» скорочення податкового навантаження на певні товари та послуги за рахунок їх оподаткування за зниженими ставками (Бельгія, Кіпр, Греція, Іспанія, Швеція). Такі зміни були викликані не лише необхідністю скоротити ставки на товари першої необхідності (продукти харчування, суспільно корисні товари), а й стимулюванням розвитку певних секторів економіки [97, с. 28-29].

Досвід застосування акцизів у багатьох країнах свідчить про успішну практику використання даного податків в боротьбі з негативними соціально-економічними явищами, такими як вживання населенням соціально небезпечних товарів (алкогольної продукції, тютюнових виробів). В Україні акцизна політика, направлена на постійне збільшення державних доходів, не тільки не сприяла скороченню споживання міцних алкогольних напоїв, але і приводила до спаду легального виробництва при одночасному зростанні продажів нелегального алкоголю. Основними факторами, що суттєво впливають на розмір тіньового обороту акцизних виробів є: розмір ставки податку, середньодушові грошові доходи населення і реальні грошові доходи [44].

Податкова система України також включає акцизний податок, який справляється при ввезенні товарів на митну територію країни. Надходження акцизного податку подано у таблиці 2.6 у розрізі категорій підакцизних товарів.

Найбільша питома вага, у надходженнях до державного бюджету, припадає на акцизний податок, який справляється при ввезенні паливно-мастильних матеріалів (у 2010 р. – 2805,5 млн. грн.; 2011 р. – 5606,3 млн. грн.; 2012 р. – 7100,5 млн. грн.; 2013 р. – 5693,5 млн. грн.) та транспортних засобів (у 2010 р. – 609,8 млн. грн.; 2011 р. – 947,8 млн. грн.; 2012 р. – 1131,8 млн. грн.; 2013 р. – 1095,4 млн. грн.). Порівняно з 2012 р. надходження від акцизного податку

зменшились на 821,0 млн. грн. у 2013 р. Це пояснюється зменшенням як кількісних так і економічних показників товарів, що ввозяться на митну територію України. Попри негативну тенденцію зменшення надходжень, зросли у 2013 р. надходження акцизного податку з лікєро-горілчаної продукції та тютюнових виробів на 253,1 млн. грн. та 352,6 млн. грн. відповідно, порівняно з 2012 роком. Таке зростання пояснюється підвищенням ставок акцизного податку щодо зазначених категорій товарів.

Таблиця 2.6

**Надходження акцизного податку до державного бюджету України
протягом 2010-2013 рр.***

Показник	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.
Акцизний податок з ввезених на митну територію України товарів, млн. грн.	4600,8	7822,1	9767,8	8946,8
Лікєро-горілчана продукція, млн. грн.	182,7	387,8	495,8	748,9
Виноробна продукція, млн. грн.	29,4	63,8	108,7	150,8
Пиво, млн. грн.	16,1	25,5	32,01	40,4
Тютюн та тютюнові вироби (у твердих сумах), млн. грн.	432,0	300,9	351,2	703,8
Тютюн та тютюнові вироби (за ставкою у %), млн. грн.	486,2	324,8	333,1	223,6
Транспортні засоби, млн. грн.	609,2	947,8	1131,8	1095,4
Мотоцикли і велосипеди, млн. грн.	2,4	4,2	5,9	6,9
Кузови для моторних транспортних засобів, млн. грн.	29,9	27,9	36,2	53,9
Скраплений газ, млн. грн.	---	112,0	142,1	184,1
Інші підакцизні товари іноземного виробництва, млн. грн.	6,7	21,1	30,6	54,7
Бензин моторний для автомобілів, млн. грн.	2011,8	3836,1	4377,6	3414,1
Інші нафтопродукти, млн. грн.	793,7	1770,2	2722,9	2279,4
Всього надходження акцизного податку до бюджету, млн. грн.	27620,7	33011,2	37185,7	35309,5
Частка сплаченого акцизного податку при ввезенні товарів на митну територію до загальних надходжень від акцизного податку, %	16,7	23,7	26,3	25,2

*Примітка. Складено та розраховано автором самостійно на основі: [29; 30; 31].

Акцизний податок займає 11 % в надходженнях до державного бюджету, які забезпечуються Міндоходів. За підсумками 2013 року до державного бюджету надійшло 35,3 млрд. грн. акцизного податку, у тому числі вироблених в Україні

товарів – 26,4 млрд. грн. або 74,8 % та ввезених в Україну підакцизних товарів – 8,9 млрд. грн. або 25,2 %.

Практика використання «внутрішніх податків» у митному оподаткуванні, показує, що ПДВ та акцизи при імпорті за своїм регулюючому впливом аналогічні ввізному миту. Їх застосування при здійсненні зовнішньоторговельних операцій має бути спрямоване на створення переважних умов для вітчизняних експортерів і, разом з тим, - на введення економічних обмежень на споживання імпоротної продукції.

Існуючі проблеми використання фіскальної складової митної системи, пов'язані з недосконалістю податкового регулювання ЗЕД. Вони можуть призвести небажаних результатів в умовах розвитку економічних відносин України та країн ЄС. Саме тому використання позитивного досвіду цих країн дозволить наблизити норми митного законодавства, а також сформулювати основу для запровадження дієвих механізмів усунення небажаних результатів від застосування нульових відсоткових ставок митного тарифу в умовах створення та повноцінного функціонування зони вільної торгівлі з ЄС.

2.3. Уніфікація митних технологій у розвитку митної системи держави

Питання фінансових втрат актуальне для України, бюджет якої формується переважно за рахунок митних і податкових надходжень. Необхідність об'єднання зусиль суб'єктів митного адміністрування зумовлена низьким рівнем фінансової, бюджетної, митної дисципліни, численними фактами розкрадання державних коштів і корупції, величезними масштабами відмивання грошей і витоку капіталу за кордон.

Таким чином, підвищення ефективності митної системи необхідно розглядати через основні напрями діяльності митних органів, їх взаємодію з органами центральної виконавчої влади та суб'єктами ЗЕД.

Завдяки різноманітним нелегальним схемам переміщення товарів через державний кордон, державний бюджет щорічно недоотримує великі суми грошових коштів. Точний розмір збитку, що наноситься подібною діяльністю, оцінити практично неможливо. В Україні немає єдиної методики оцінки масштабів недостовірного декларування товарів і заниження їх митної вартості.

Більшість країн світу зосереджують адміністративні та регламентуючі аспекти роботи своїх митних органів на товарах, що імпортуються. Саме ці товари підлягають оподаткуванню, крім того, до них застосовуються методи тарифного та нетарифного регулювання з метою захисту інтересів споживачів та національного виробника. Крім того, кількість додаткових даних, які зазвичай додаються при оформленні імпортової декларації, у країнах набагато більша кількості документів при оформленні експорту товарів. З метою вдосконалення роботи щодо отримання ввізного мита товарні класифікації, що використовуються при митному оформленні товарів, постійно доповнюються, коригуються та розширюються за рахунок розбивки конкретного коду товару. З цього погляду відхилення в даних щодо імпорту товарів повинне бути позитивним.

Разом з тим, бюджетні втрати держави не є єдиним негативним наслідком даного роду економічного правопорушення.

Недостовірне декларування митної вартості товарів робить згубний вплив на конкурентоспроможність країни в цілому, підриваючи ринковий принцип справедливої конкуренції. Скорочується виручка вітчизняних підприємств, знижуються обсяги промислового виробництва, скорочуються робочі місця в різних галузях, сповільнюються темпи зростання ВВП і диверсифікації економіки.

Митні органи у своїй діяльності використовують широкий спектр інструментів забезпечення контролю за товарами, що переміщуються через митний кордон України. Проте, такі інструменти не завжди можуть дати позитивний результат, відтак, державний бюджет втрачає, що спричинені

заниженням вартості імпорту, що надходить до України. Узагальнені результати втрат податкових надходжень подано в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Втрати податкових надходжень унаслідок операцій з заниження українського імпорту у 2010-2012 рр. [81, с. 90]

Рік	Імпорт	Експорт країн партнерів, тис. дол..	Абсолютна різниця в даних	Сума несплаченого мита, тис. дол..	Сума несплаченого ПДВ, тис. дол..
				З урахуванням вартості фрахту та страхування (коэф. 1.1)	
1	2	3	4	5	6
2010	60739969,3	53294760,1	- 8975108,9	440652,3	2062654,4
2011	82606901,5	73600404,0	- 9579352,1	601500,8	2227757,6
2012	84658059,9	62625692,8	- 4737415,8	283796,0	1098990,7

Як свідчить дані подані в таблиці 2.7, заниження митної вартості імпорту зумовило дуже серйозні втрати надходжень мита та ПДВ. Так, протягом аналізованого періоду Державний бюджет України недоотримав, відповідно до розрахунків, значні суми мита: у 2010 р. – 440652,3 тис. дол.; у 2011 р. – 601500,8 тис. дол.; у 2012 р. – 283796,0 тис. дол.. Для країни, яка перебуває у хиткому фіскальному стані, що дуже нагадує рецесію, що затягнулася, така втрата – дуже серйозний виклик [81, с. 91].

Відповідно забезпечення митної та зовнішньоторговельної безпеки повинно ґрунтуватись на контролі за контрабандою заборонених продуктів має базуватися на системі вибіркової перевірки, що здійснюються мобільними групами, на системі всебічної оцінки пасажирів для визначення осіб групи ризику, на використанні розвідувальних мереж, на основі офіційних угод митниць із діловим світом, на основі двосторонніх та багатосторонніх міжнародних спільних дій у рамках ВМО, на основі співробітництва з різними правоохоронними установами, координації дій різних митних служб, на основі законів, що дозволяють конфісковувати нелегальні фінансові рахунки для недопущення відмивання «брудних» грошей.

Головною проблемою в процесі справляння митних платежів є правильне визначення митної вартості. Цей показник слугує базою обчислення митних платежів (митні збори, мито, податок на додану вартість) на момент переміщення товарів через митний кордон України. Її недооцінка призводить до ухилення від сплати податків суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності.

Такі дії митних органів отримали назву митного контролю, який виступає головним елементом митного адміністрування. Підвищення безпеки міжнародної торгівлі і полегшення умов її ведення зумовили запровадження у світову митну практику Рамкових стандартів безпеки та полегшення світової торгівлі, які представляють собою набір принципів і стандартів. Приєднання України до основоположних міжнародних договорів і конвенцій, дія яких розповсюджується на гармонізацію і спрощення митних процедур є важливим кроком у лібералізації зовнішньоторговельних відносин і посиленні контролю за переміщенням товарів і транспортних засобів через митний кордон.

Одним із основних міжнародних документів у сфері митної справи є Міжнародна конвенція про спрощення митних процедур (м. Кіото, 1973 р.) (далі – Кіотська конвенція). Відповідно до Кіотської конвенції: «митний контроль – це сукупність заходів, що здійснюються митними органами з метою забезпечення дотримання вимог митного законодавства» [76]. У пунктах пропуску спільного кордону митні служби здійснюють спільний митний контроль, у міру можливості. Всі товари незалежно від того, чи обкладаються вони митами та податками, підлягають митному контролю [82].

У ланцюжку комплексного контролю митний контроль та оцінка ризиків, з метою забезпечення безпеки, представляють постійний спільний процес, що починається в момент підготовки вантажів експортером до експорту з постійною перевіркою цілісності вантажів при недопущенні непотрібного дублювання заходів контролю. Для того щоб зробити можливим таке взаємне визнання заходів контролю, митні служби повинні домовитися про узгоджуються між собою стандартів контролю та управління ризиками, обміні розвідувальними даними і даними по профілізації ризиків, а також обміні митними даними з урахуванням роботи, яка була проведена в контексті Глобальної інформаційно-розвідувальної стратегії СОТ [76]. Такі угоди мають

передбачати можливість спільного моніторингу або контролю якості з метою відстеження дотримання стандартів.

Основними завданнями органів доходів і зборів виступає контроль за переміщенням товарів, забезпечення національних інтересів держави та наповнення державного бюджету [39]. Така діяльність займає провідне місце у системі контрольних заходів і виступає важливою формою реалізації загальної концепції «контролю у сфері митної справи».

Форми митного контролю є різними за характером та механізмами реалізації. Реалізація таких форм залежить від механізму митного контролю, місця та часу його проведення, порядок здійснення митних процедур при проведенні митного контролю та митного оформлення товарів.

Процедури митного контролю здійснюються органами доходів і зборів, які виступають суб'єктами митного контролю. Такі суб'єкти митного контролю реалізують його за двома основними видами: документальний контроль і фактичний (фізичний) контроль.

Митницями Міндоходів на постійній основі здійснюється моніторинг ситуації дотримання перевізниками зобов'язань щодо переміщення товарів та транспортних засобів митною територією України. Протягом 2013 р. системою контролю за доставкою товарів, що знаходились під митним контролем і переміщувались різними видами транспорту протягом 2013 р. митницями було проконтрольовано 2,42 млн. переміщень. Із них, найбільша кількість автомобільним транспортом – 1,87 млн. відправлень товарів та транспортних засобів. Також за 2013 р. зафіксовано 383,28 тис. переміщень товарів залізничним транспортом. В цілому протягом 2013 року спостерігалось збільшення кількості відправлень товарів на 7,9 % в порівнянні з 2012 роком. Проте, зафіксовано негативну тенденцію зменшення кількості переміщень товарів залізничним транспортом (на 0,4 %). В той же час спостерігається збільшення кількості переміщень товарів автомобільним транспортом на 9,6 % [88, с. 39].

Митні органи визнають митні забезпечення митних служб інших держав, а також визнають як митні забезпечення ідентифікаційні пристрої. Засоби ідентифікації товарів, що поміщуються у митний режим, обираються з урахуванням індивідуальних характеристик та особливостей товару. Відомості про їх застосування вносяться до митної декларації, або книжки А.Т.А. чи іншого документа використовуюваного при переміщенні товарів.

В умовах розвитку телекомунікаційних технологій, у митній практиці використовуються багаторазові інформаційно-телекомунікаційні засоби, які забезпечують ідентифікацію під час переміщення товарів транзитом митною територією України. Такі засоби є складовою частиною системи захисту транзитних переміщень.

Телекомунікаційні засоби обладнанні електронним блоком, за допомогою якого інформація про переміщення товару, закриття чи відкриття замка передається за протоколами GPS-GSM зв'язку через оператора мобільного зв'язку та мережу Інтернет (з використанням виділеного каналу передачі даних) до митного органу. Отримання такої інформації дає змогу митним органам забезпечувати ефективний захист транзитних переміщень товарів. Такі засоби перебувають на балансі органу, який забезпечує впровадження та розвиток інформаційно-телекомунікаційних технологій у державній митній справі та ведення митної статистики [87].

З початку застосування електронних замків протягом 2013 р. зафіксовано більше 57 тис. випадків накладення Південною митницею таких замків під час відправлення товарів та транспортних засобів до митниць призначення. Як результат – транзит через Південну митницю зменшився у 7 разів, що свідчить про зменшення кількості випадків фіктивного транзиту на території України. Також у 2013 р. була запроваджена практика сканування комерційних вантажів 9-ма мобільними установками типу RapiscanEagleM4507. Система забезпечувала перевірку 100 % вантажів, які переміщуються у режимі «імпорт» та «транзит» (вибірково – в режимі «експорт») через Одеський морський торговельний порт, Іллічівський морський торговельний порт, а також порт «Южний». Середній час,

необхідний для проведення такого огляду склав від 2 до 5 хвилин, в залежності від складності вантажу та наявності чи відсутності прихованого від митного огляду товарів. При цьому Міндоходів надавало послуги сканування вантажів безкоштовно. Безконтактна перевірка надала платникам можливість суттєво зекономити, адже середня вартість послуг розвантаження та завантаження транспортного засобу чи контейнеру при проведенні митного огляду становить від 1500 до 15000 гривень. Результатом запровадження мобільних скануючих систем для держбюджету стало збільшення рівня добровільного декларування мита на 4-8 млн. гривень на день [88, с. 42].

Важливим організаційним елементом митного контролю виступає спільний митний контроль. Застосування спільного митного контролю передбачено статтею 328 Митного кодексу України: спільний митний контроль з митними органами суміжних держав здійснюється у пунктах пропуску на підставі міжнародних договорів України [54]. Реалізація спільного митного між суміжними країнами не тільки прискорює рух товарів, але й значно економить фінансові та людські ресурси, підвищує конкурентоспроможність країни.

Спільний контроль на кордоні між двома державами здійснюється у вигляді змішаного контролю та виступає поширеною практикою в європейських державах. Дана форма контролю передбачає високий рівень взаємодії між службами прикордонного та митного контролю двох держав, які з метою виконання своїх функціональних обов'язків розташовані у пунктах пропуску на території однієї держави [78, с. 3].

Проведення спільного митного контролю передбачено Міжнародній конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур від 18 травня 1973 р., в редакції Брюссельського Протоколу 1999 р., яка є орієнтиром у побудові митних правил, на яку рівняються митні служби зарубіжних країн. У відповідності зі Стандартним правилом 3.4 Загального додатка Кіотської конвенції в пунктах пропуску на спільному кордоні митні служби суміжних держав у всіх випадках, коли це можливо, здійснюють спільний митний контроль.

Механізм реалізації спільного митного контролю на кордоні є волевиявленням держав і реалізується у рамках міжнародних договорів. Проте, у всіх випадках перетину спільного сухопутного кордону зацікавлені Договірні сторони здійснюють, коли це можливо, відповідні заходи для полегшення провезення вантажів, зокрема: а) вони докладають всіх зусиль для організації спільного контролю вантажів і документів шляхом встановлення спільно використовуваного обладнання; б) вони докладають всіх зусиль для забезпечення того, щоб були аналогічними: години роботи прикордонних постів, служби контролю, які здійснюють свою діяльність на цих постах, категорії вантажів, засоби транспорту і системи міжнародного митного транзиту, які можуть бути прийняті або використовуватися в цих країнах [56].

Спільний митний контроль передбачає реалізацію такої митної політики і процедур, які враховують найкращу світову практику, посилення прозорості митних правил; міжвідомчу координацію між митними службами та органами по дотриманню стандартів і проведенню контрольних заходів; двостороннє і регіональне співробітництво з митними службами суміжних держав і країнами торговими партнерами. Спільний контроль вважається найбільш оптимальною формою організації пропуску через кордон для держав, які бажають полегшити процедури перетину кордону.

Спільний митний контролю виступає розповсюдженою практикою у європейських країнах. Дана форма організації митного контролю – важливий, початковий елемент інтеграційних процесів, головною метою яких є усунення негативного впливу на розвиток регіональної торгівлі і вільне переміщення товарів і транспортних засобів. Спільний контроль найбільш оптимальна форма організації пропуску через митний кордон для країн, які бажають полегшити процедури перетину кордону.

Поряд із заниженням митної вартості товарів та інших предметів, в Україні на стан надходження від митних платежів впливає правильність визначення країни походження, та визначення правильного коду при переміщенні товарів і інших предметів через митний кордон. Недостовірна класифікація або підробка

сертифікатів про країну походження товарів виступають основними факторами заниження розміру ввізного мита, що призводить до зменшення нарахування податку на додану вартість. Тому пріоритетними напрямками подальшого вдосконалення процесу справляння митних платежів залишається розробка системи контролю оцінки митної вартості товарів їх правильної класифікації та визначення країни походження товарів.

У процесі діяльності митні органи намагаються чітко контролювати факти ухилення від сплати митних платежів. Так, митними органами вживаються конкретні заходи щодо усунення фактів заниження митної вартості за допомогою розробленої методики визначення митної вартості та формування цінових показників по товарах, які попадають в групи ризику. Послідовне виконання дії із визначення (коригування) митної вартості та контролю кодування товарів зумовлює значне зростання додаткових надходжень.

Так, у 2010 р. обсяг додаткових надходжень від митних платежів становив 5197,0 млн. грн., проте у 2011 р. цей показник знизився до рівня 3891,0 млн. грн.. Упродовж 2012 р. такий показник зріс на 1725,2 млн. грн., що в абсолютному значенні становило 44,3 % аналогічного періоду попереднього року. Чітко пояснити таке різке падіння і зростання неможливо, але слід зазначити, що воно відбулось за рахунок коригування митної вартості товарів (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

**Додаткові надходження від митних платежів забезпеченні органами
ДМС України протягом 2010-2013 рр.***

Назва показника	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік
Надходження від коригування заявленої митної вартості товарів, млн. грн.	5016,5	3675,5	5303,7	4737,5
Надходження від контролю кодування товарів, млн. грн.	138,1	167,0	223,2	290,7
Надходження від перевірки країн походження товарів, млн. грн.	42,4	48,5	89,3	70,1
Всього, млн. грн.	5197,0	3891,0	5616,2	5098,3

* Примітка. Складено автором на основі: [19].

Протягом 2013 р. додаткові надходження від коригування митної вартості товарів зменшилися на 566,2 млн. грн., головним чинником, який вплинув на такий стан справ є зменшення економічних показників імпорту товарів, а також загальносвітова тенденція зниження світових цін. У більшості випадків митна вартість товарів, що імпортуються, оформляється за ціною договору (90 % від фізичного обсягу товарів, що імпортуються). Останні ж 10 % і є проблемними. Так, в кінці 2013 року випадки корегувань митної вартості товарів, що імпортуються по прямих контрактах склали 7,5 %, з початку 2013 року до березня вони скоротилися до 0,5 %.

Вирішення проблемних питань справляння митних платежів, можливе за ефективною організацією контролю визначення коду товарів і заявленої митної вартості. Необхідність проведення такого контролю повинна ґрунтуватись на таких основних підходах: контроль за товарами після випуску у вільний обіг на території України; подальший контроль шляхом проведення експертного дослідження товарів.

Вирішення нагальних проблем можливе через вивчення сучасних тенденцій, що характерні для світового товариства та забезпечення однаковості застосування митного законодавства як особливого обов'язку для всіх митних органів.

Висновки до розділу 2

1. Встановлення бар'єрів та обмежень обумовлюється як внутрішнім так і спільним митним законодавством, яке виступає основою формування митної системи держави або інтеграційних об'єднань. Реалізація обмежувальних заходів можлива на національному і наднаціональному рівнях. Національна митна система функціонує на території окремої держави і направлена на захист національного суверенітету і національної економічної безпеки за допомогою інструментів митного регулювання.

2. Наднаціональна митна система, розглядається у контексті єдиної митної території і митної системи, що функціонує на основі наднаціональних органів управління митною справою у відповідності до уніфікованого митного законодавства країн-членів об'єднань. Це означає, що всі країни, які обрали інтеграційний шлях і вступили до об'єднання частково відмовляються від національного суверенітету з метою взаємної торгівлі і посилення конкурентних позицій країн-членів у світовій економіці.

3. Україні, чия економіка і зовнішня торгівля прив'язана до економік бувших пострадянських країн приходиться обирати європейський вектор напрутагу МС трьох країн. Митні відносини України з країнами СНД фактично побудовано на вільній торгівлі, тобто товари які надходять з цих країн користуються преференційним режимом.

4. Необхідність управління зовнішньою торгівлею привела до створення механізму тарифного регулювання, а також до появи специфічних нетарифних заходів та експортного контролю, що забезпечують захист економіки, сформувавши у такий спосіб систему митних відносин між країнами. У сучасному вимірі, митні відносини передбачають взаємодію і взаємозумовленість методів регулювання ЗЕД різних країн, що пояснюється залежністю економік країн світу один від одного. У даному контексті важливе значення приділяється митному тарифу, особливо це стосується регулювання імпорتنих операцій в країнах, що розвиваються. Середній рівень оподаткування митами значно вище, ніж у промислово розвинених державах. Це зумовлено захистом молодих галузей економіки та надання миту статусу джерела надходжень до державного бюджету.

5. Стягуючи мито та непрямі податки при імпорті, що є різновидом оподаткування, держава створює передумови для зростання цін на іноземні товари, знижуючи тим самим їх конкурентоспроможність. Запроваджуючи мито та митні платежі при експорті товарів, держава стримує вивезення з країни тих з них, попит на які не задоволений серед власних споживачів, або вивезення яких з якихось причин небажаний.

6. Податкове регулювання ЗЕД як частина державного регулювання є одним з елементів податкового механізму та митної системи України, і являє собою комплекс економічних заходів, спрямованих на забезпечення надходження коштів від справляння митних платежів до бюджету та проведення цілеспрямованої зовнішньоторговельної політики.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ МОДЕРНІЗАЦІЇ МИТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СПІВТОВАРИСТВА

3.1. Підвищення ефективності митної системи у контексті Євроінтеграції

В умовах глобалізації світової економіки характерною тенденцією є розширення інтеграційних процесів, що проявляється у формуванні та функціонуванні значного числа інтеграційних об'єднань, провідними з яких є ЄС, НАФТА, АСЕАН, МЕРКОСУР, Андске співтовариство. З позицій вивчення митних систем інтеграційних об'єднань найбільш просунутою в частині розвитку наднаціональної інфраструктури є митна система ЄС. Тривале і поетапне розширення ЄС позитивно позначилося на формуванні та функціонуванні національних митних систем.

За даними Всесвітнього економічного форуму високий рівень ефективності митних процедур, характерний для більшості держав-членів ЄС, свідчить про необтяжливості процедур митного оформлення для їх учасників ЗЕД та підтверджує висновок про ефективність входження національних митних систем цих держав у митну систему ЄС.

Характерно ним прикладом ефективного функціонування митної системи інтеграційного об'єднання на основі уніфікації і гармонізації митних відносин у багаторівневому контексті в рамках узгодженої митної політики, сформованої спільної митної адміністрації, єдиного уніфікованого митного законодавства держав – членів відповідно до міжнародних норм і стандартів. Позитивний досвід ЄС в частині застосування єдиної системи митної оцінки товарів та реалізації інституту уповноважених економічних операторів (УЕО) був врахований при розробці напрямів вдосконалення митної системи України.

Проте, існують комплексний і суперечливий характер модернізації митної системи, коли країна обирає не тільки вектор інтеграції, але визначає торговельні кодони з економічної точки зору. Це спричиняє, з одного боку, розширення міжнародної регламентації митних технологій, а з іншого боку, зумовлює дотримання національних економічних інтересів і забезпечення безпеки держави.

Забезпечення національних економічних інтересів держави реалізують митні органи, яким відведена провідна роль в реалізації основних напрямів регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Для впровадження даного положення було посилено контрольну функцію держави у сфері зовнішньої торгівлі з метою посилення валютного та податкового контролю. Вдосконалено вдосконалення торгово-політичні методи захисту національних виробників від іноземної конкуренції і споживачів – від ввезення неякісної продукції. Митні органи сьогодні забезпечують знаний фіскальний потенціал, з урахуванням і використанням нових митних інструментів і механізмів контролю.

Так, А. Білецький в своєму дисертаційному дослідженні, під фіскальним потенціалом митних органів розглядає співвідношення між надходженнями митних платежів та доходами державного бюджету (або ВВП), що в змозі забезпечити не спричиняючи руйнівного ефекту на національну економіку та не порушуючи при цьому норм і правил СОТ [5, с. 14].

Сучасні умови на перший план висувають вдосконалення механізму митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. У даному напрямку акцент слід робити на вдосконаленні основного елемента цього механізму – митного тарифу – в цілях підвищення його ролі в прогресивних змінах структури виробництва і зовнішньої торгівлі. Визначення такого пріоритету – важливий критерій посилення ліберальної спрямованості до країн, з якими варто формувати нові економічні кордони та нові економічні відносини, протекціоністську спрямованість використовувати до країн, з якими загострюється зовнішньополітичні відносини на тлі загарбницької політики, що проводиться урядами цих країн.

В Україні повинна підсилитись робота над формування і встановленням тарифних квот щодо тих товарів, які в першу чергу впливають на рівень прибутковості національного товаровиробника. Для забезпечення відновлення виробництва стратегічно важливих галузей економіки та експорто-орієнтованого комплексу. Її складовою частиною повинні стати методологія формування та порядок застосування тарифу з урахуванням використання диференційованих ставок мита зборів через деталізацію товарної номенклатури.

Підвищення ефективності застосування митного тарифу досягається, насамперед, забезпеченням правильності класифікації товарів та обґрунтованості обчислення митних платежів. Це повинно ґрунтуватись на взаємообмінній інформації між довірливими країнами, оскільки така взаємна допомога дозволяє на етапі проходження митних формальностей виявляти порушення митного законодавства. На такій основі буде вдосконалена процедура справляння митних платежів шляхом посилення контролю за визначенням країни походження та митної вартості товарів, буде створено загальнорегіональну систему інформаційно-програмного забезпечення діяльності митних органів з питань класифікації товарів, контролю їх митної вартості та походження.

Слід посилювати взаємодію зі Всесвітньою митною організацією і митними службами країн ЄС. У систему намічених заходів слід включити розробку концепції надання преференцій щодо ввезення товарів і підготувати законодавчі акти про особливості визначення походження товарів з країн, що користуються національною схемою преференцій України.

З метою збільшення дохідної частини державного бюджету за рахунок митних платежів практично на початку 2014 р. передбачено підвищення ставок акцизного податку, а також введення в оподатковувані операції окремі категорії товарів, які при ввезенні їх на митну територію не підлягали оподаткуванню. Все це впершу чергу направлено на відновлення фінансової стабільності в Україні і ніяк не пов'язано зі зміною вектору інтеграції.

Такі заходи слід розглядати в контексті модернізації національної митної системи України з урахуванням перспектив створення ЗВТ з країнами ЄС. У

зв'язку з цим належить поступово привести механізм регулювання ЗЕД у відповідність з вимогами і стандартів ЄС, поєднуючи їх з заходами, що забезпечують захист національних економічних інтересів. Така мета і відповідні заходи її реалізації відображають об'єктивну зацікавленість України, з одного боку, в забезпеченні реального поліпшення доступу на світові ринки українських товарів, досягненні сприятливого торгового режиму у відносинах із зарубіжними країнами та їх торгово-економічними угрупованнями та союзами, з іншого – у захисті національного ринку і виробника.

Найважливішим напрямком реалізації митної політики, інтегруючим забезпечення свободи, подальшої лібералізації ЗЕД та протекціоністської, протекційною функції по відношенню до вітчизняного виробництва, стає сприяння залученню іноземних капіталовкладень. Вирішення цієї проблеми ґрунтується на розвитку і широкому використанні специфічних митних методів, що забезпечують стабільність і передбачуваність митних режимів, швидкість і простоту митного оформлення. У цьому відношенні перевагу отримують:

- митні режими переробки, що створюють сприятливі умови для міжнародної кооперації виробництва;
- режими вільних митних зон і вільних складів;
- процедури звільнення від митних платежів товарів, що ввозяться в якості внеску іноземного засновника до статутного фонду підприємства з іноземними інвестиціями.

Основними напрямками оптимізації митного оформлення та контролю є створення сучасних технічних засобів митного контролю та оснащення ними митних органів. Саме в цій ланці знаходиться «ахіллесова п'ята» митної служби. Недостатня оснащеність технічними засобами призводить до збільшення часу митного оформлення та догляду, знижує якість контролю [26]. Такий недолік практично усунутий за рахунок використання нових сучасних технологій обмінну електронними документами.

Так, відповідно до розпорядження Міндоходів від 26 листопада, до кінця 2013 року кількість електронних митних декларацій в цілому по Україні повинна

була складати 86 % від загальної кількості оформлених митних декларацій. Завдяки системній роботі по врегулюванню питань оформлення електронних декларацій митницями та їх використання іншими державними органами, фактичний відсоток електронних митних декларацій в цілому по Україні станом на кінець 2013 року сягнув 87 % [78, с. 42]. Наступним кроком у розвитку електронного декларування є реалізація технології випуску товарів, які ввозяться в Україну, безпосередньо після пропуску їх через державний кордон, без пред'явлення товарів до внутрішньої митниці. Така можливість передбачена статтею 259 Митного кодексу України і реалізується через використання електронних попередніх митних декларацій типу «ЕА». За такими деклараціями товари можуть бути випущені у митні режими імпорту, реімпорту, тимчасового ввезення, переробки на митній території.

Україна, як і кожна держава сучасного глобалізованого світу, перебуває під впливами провідних країн-світових лідерів, міжнародних організацій, регіональних об'єднань. Однак, увесь спектр зовнішніх впливів, з точки зору їх значимості для євроінтеграції України, можна загалом звести до західного (ЄС, США, міжнародні організації) і східного (Росія). Ці впливи мають різну специфіку, характер і цілі.

Вплив ЄС здійснюється загалом через офіційні політико-дипломатичні канали, формальні інститути двостороннього співробітництва та має публічний, прозорий і легітимний характер. Брюссель використовує стосовно України усталену загальновизнану практику міжнародних відносин, закріплену у відповідних нормативно-правових актах. Як відзначалося вище, ЄС вимагає виконання зобов'язань, які добровільно взяла на себе Україна, уклавши спільні з ЄС угоди. Отже, по-суті, цей «контролюючий вплив» ЄС перетворюється на вагомий чинник внутрішніх трансформацій в Україні [88, с. 5].

Досягнутий в Україні політичний консенсус щодо потреби реалізації умов, сформульованих у 2012 р. висновках Ради ЄС [42], а також усвідомлення європейськими партнерами геополітичної важливості Києва дозволили підписати політичну частину «Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та

Європейським Союзом і його державами членами, з іншої сторони». Така необхідність укладення Угоди про асоціацію відповідає обопільним інтересам України та Європейського Союзу.

Основні домовленості ґрунтуються на таких головних положеннях:

1. Україна та ЄС домовились про створення зони вільної торгівлі (ЗВТ) протягом перехідного періоду у максимум 10 років відповідно до положень статті XXIV ГАТТ 1994 року.

2. Відповідно до досягнутих домовленостей кожна Сторона зменшить або скасує мито на товари відповідно до встановлених графіків, причому для України перехідний період триватиме до 10 років, тоді як зміна тарифного розкладу ЄС відбудеться одразу після набуття чинності Угодою.

3. Поступове зменшення застосовуватиметься по відношенню до базової ставки мита, що зафіксована в Угоді [31, с. 7-8].

Для найбільш чутливих з точки зору міжнародної торгівлі України та ЄС товарів були запроваджені так звані тарифні квоти, що передбачають нульову ставку ввізного мита в межах квоти та ненульову поза межами квоти. Україна передбачила застосування тарифних квот для м'яса свинини, м'яса птиці та цукру. Перелік тарифних квот ЄС налічує 36 позицій, переважно щодо товарів сільського господарства і харчової промисловості. У випадку зниження будь-якою стороною ставки ввізного мита, яка застосовується в рамках режиму найбільшого сприяння (РНС), така ввізна ставка має застосовуватись як базова, якщо вона є нижчою за ставку, розраховану відповідно до графіка.

Через п'ять років після набрання чинності цією Угодою Сторони можуть провести консультації для розгляду прискорення та розширення сфери скасування ввізного мита. При цьому, жодна Сторона не може збільшити існуюче мито або схвалити нові на товар походження з іншої Сторони Угоди. Однак кожна зі Сторін може підвищити мито до рівня, що зафіксовано в її графіку, після скорочення в односторонньому порядку, а також зберігати або збільшити ввізне мито, яке дозволено згідно з рішенням Органу вирішення спорів СОТ.

Сторони домовились про значну лібералізацію ставок ввізного мита на товари, понад 90 % остаточних ставок дорівнюють нулю. Водночас для найбільш чутливих товарних позицій передбачене або збереження ненульової ставки ввізного мита, або запровадження тарифних квот з нульовою ставкою в середині квоти та ненульовою ставкою за межами квоти. Для українських виробників найсуттєвішим буде зниження тарифних обмежень ЄС у легковій промисловості, хімічній промисловості, машинобудування, харчовій промисловості, що сприятиме покращенню доступу українських виробників на цей ринок. Введення тарифних квот, яка дозволяють нульовий експорт в ЄС в рамках квоти, створює можливості для українського бізнесу для завоювання ринку. Водночас Україна поступово відкриє свій ринок для товарів, що вироблені в ЄС [31, с. 7-8].

Найпомітнішим буде скорочення ввізних мит у легкій промисловості, зокрема у виробництві одягу, виробництві іншої неметалевої мінеральної продукції, харчовій промисловості, виробництві меблів. Україна збереже ненульові, хоча низькі ставки ввізного мита на окремі товари машинобудування.

Вплив лібералізації торгівлі за рахунок зниження ввізних мит буде асиметричним, оскільки швидкість зниження мит з боку ЄС є вищою. Це створює можливості для українського бізнесу посилити присутність на ринку ЄС, а отже захиститись від підвищення конкуренції на внутрішньому ринку. Однак можливості отримання економічних переваг від зниження ввізних мит пов'язані також зі зниженням нетарифних обмежень торгівлі.

Позитивні ефекти впливу адаптації до регулюючих норм ЄС повинні виявитися насамперед в загальному стані державного управління, який наразі характеризується негативно. Практично всі показники України за індикаторами державного управління Світового банку перебувають у діапазоні нижче середньосвітового рівня, тоді як у ЄС вони значно вище середнього.

Важливими напрямками проведення реформ у системі державного управління стане значне вдосконалення функціонування основних систем державного регулювання – з їх наближенням до принципів права ЄС, зокрема, за наступними напрямками:

➤ митне регулювання: адаптація до вимог відповідного законодавства ЄС; у цьому контексті – послідовна реалізація заходів з удосконалення митних процедур в Україні з метою посилення прозорості і спрощення митних процедур для добросовісних операторів, уникнення дискримінаційного ставлення, запобігання шахрайству, застосування сучасних методів митного оформлення (оцінки ризиків, контролю після здійснення розмитнення та аудиту компаній) для скорочення термінів проведення митних процедур та ін.;

➤ податкова система: покращення та розвиток системи оподаткування в Україні та її адміністрування, включно з покращенням процедур збору податків і контролю в цій сфері, з особливою увагою до механізмів відшкодування ПДВ, посилення боротьби з ухиляннями від оподаткування та податкового шахрайства; поступове наближення української системи податків до структури податків у ЄС;

➤ організація бюджетного процесу: розвиток системи середньострокового бюджетного прогнозування і планування, покращення програмно-цільових підходів у бюджетному процесі та аналізі ефективності виконання бюджетних програм; значне покращення процесів зовнішнього і внутрішнього аудиту системи державних фінансів відповідно до міжнародних принципів та кращих практик ЄС [31, с. 30].

Спільна митна політика ЄС виступає основою об'єднання країн-членів і продовжує бути фундаментом перетворення Співтовариств на міцне інтеграційне об'єднання зі спільною зовнішньою і внутрішньою політикою. Проте, існують певні об'єктивні складнощі для України примати участь у таких процесах. Намагаючись прискорити процес входження до європейських структур необхідно перебудувати норми національного митного законодавства. Але, незважаючи на це, наша держава повинна все зробити для зближення українського законодавства з правом Євросоюзу, інших міжнародних організацій. Адже від цього значною мірою залежать ефективність співробітництва України з країнами Європи та світу, а також її міжнародний авторитет.

3.2. Пріоритетні напрямки вдосконалення механізму управління митною системою

Починаючи з 90-х рр.. ХХ століття в економіці спостерігаються процеси, які визначатимуть найближче майбутнє. Вони обумовлені, з одного боку, внутрішніми для будь-якої країни моментами, пов'язаними з економіко-правовими та суспільно – політичними змінами – лібералізацією, приватизацією, дерегуляцією, з іншого, екзогенними детермінантами – глобалізацією економічної діяльності та регіональної (і субрегіональної) інтеграцією.

Природно, що митна політика і митна система держави формуються під впливом і внутрішніх, і зовнішніх чинників. Причому будь-які зміни правил і нормативів у цій сфері в тій чи іншій країні зачіпають інтереси міжнародних контрагентів (породжують суперечності або дозволяють їх). Водночас зовнішні обставини створюють середовище, в якому ефективність митної політики, що задається внутрішньою економічною ситуацією, піддається модифікації з урахуванням загальносвітових тенденцій і співвідношення сил.

За останні роки в економіці і поряд з цим в митній політиці України відбулися зміни, обумовлені досягненням політичної та економічної незалежності і переходом до ринкових відносин. На сучасному етапі розвитку економіки, в складних ринкових умовах України, проведення ефективної митної політики необхідне для врегулювання ЗЕД та проведення інтеграції у світовий торговельний простір. Митна політика відіграє істотну роль у можливості виходу держави на світовий ринок, вона визначає основні цілі та завдання митної справи, яку становлять порядок переміщення через митний кордон України товарів і предметів, митне регулювання, пов'язане з установленням та справлянням податків і зборів, процедури митного контролю та митного оформлення, боротьба з контрабандою та порушеннями митних правил, інші заходи, спрямовані на реалізацію митної політики України [63, с. 78].

Процес європейської інтеграції, до якого долучилась Україна, створює вплив на зовнішньоекономічну діяльність і обумовлює необхідність вдосконалення,

перш за все, підходів та інструментів, які є основою формування ефективної митної системи, що забезпечують регулювання цієї сфери.

Якщо спробувати систематизувати нове в розвитку міжнародної торгівлі України з іншими країнами останніми роками, то треба вказати на 4 процеси:

- зміна діючих господарських механізмів при слабкому регулюючому ефекті;
- зрушення в географії торгівлі, при тому що залишається залежність від двох центрів;
- зміни в товарній структурі, які не завжди виглядають позитивними, проте мають потенціал змін самого характеру міжнародної спеціалізації країни, а також її конкурентоспроможності на світових ринках;
- нівелювання значення внутрішнього ринку, що породжує нестабільність. [87, с.27].

Розвиток національної економіки в сучасних умовах, у тому числі й у зовнішньоекономічній сфері, відбувається в складних умовах. Ліквідація адміністративно-командної системи управління народним господарством, виникнення конкурентного середовища і створення ринкової інфраструктури, «відкриття» економіки для зовнішнього світу – ось те тло, на якому формується структура системи державного регулювання національною економікою в Україні.

Зовнішньоекономічний комплекс країни розвивається в умовах:

- ліквідації державної монополії у зовнішній торгівлі;
- зняття фактично усіх обмежень на самостійну участь підприємств і організацій у зовнішньоторговельному обміні;
- формування нової системи відносин із країнами ближнього зарубіжжя;
- втрати коопераційних зв'язків у межах виробників колишнього СРСР, що значно збільшило експортні витрати і різко знизило експортний потенціал українських виробників;
- різке звуження частки внутрішнього ринку України у ВВП [87, с.27]

Сучасна митна система України характеризується зростанням обсягів та масштабів зовнішньої торгівлі, посиленням торговельних процесів і вимог міжнародних організацій щодо забезпечення вільного доступу іноземних товарів на внутрішні ринки та зниженням національних торговельних бар'єрів. Відбувається поглиблення інтеграції міжнародних вимог в національну практику митного регулювання України. Реалізація цих вимог пов'язана з певними потенційними загрозами забезпеченню національних інтересів України.

«Відкритість» національної митної території для міжнародної торгівлі може завдавати економічні збитки для держави у вигляді недонадходжень до бюджету внаслідок заниження митної вартості товарів, шкоди здоров'ю і безпеці споживачів, спричиняти зростання контрабандних потоків тощо. В таких умовах актуалізується потреба підвищення ефективності національної митної політики в сфері забезпечення невідкладного реагування на зовнішні загрози та оперативної протидії можливим негативним наслідкам таких загроз, в напрямку посилення забезпечення економічних інтересів держави й максимального врахування в національній системі регулювання міжнародних правил та вимог.

Створення глибокої та всеосяжної ЗВТ з ЄС, як очікується, буде мати важливі наслідки для економіки України. За даними моделювання сценаріїв створення ЗВТ між ЄС і Україною, яке проведено В. Мовчан і Р. Гуші за допомогою прикладної моделі загальної рівноваги для України, показує приріст добробуту в країні [92]. У разі обнулення ставок ввізних мит між Україною та ЄС загальний добробут України збільшиться на 1,3 % у середньостроковій перспективі за інших рівних умов. У разі створення глибокої і всеосяжної ЗВТ з ЄС, яка моделюється як взаємна відмова від ввізних мит плюс зниження нетарифних бар'єрів у зв'язку з гармонізацією законодавства, приріст добробуту становить 4,3 % у середньостроковій перспективі.

Ці результати можна порівняти з результатами інших аналогічних досліджень. За оцінками експертів [95], проста зона вільної торгівлі між Україною та ЄС призводить до незначного зростання добробуту, тоді як створення глибокої ЗВТ означає 4-7 % приросту добробуту. Дані Центру

соціально-економічних досліджень [91] свідчать, що збільшення добробуту можливе у разі розширеної ЗВТ між Україною та ЄС. Макроекономічні наслідки вибору вектору інтеграції подано в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Макроекономічні наслідки різних сценаріїв регіональної інтеграції, % [7, с. 25]

Показник	Глибока і всеосяжна ЗВТ з ЄС	МС РБК
Імпорт	5,9	- 4,3
Експорт	6,3	- 4,6
Зміна обсягу капіталу	8,1	- 3,4

Виграші у сфері торгівлі і капіталу спостерігалася лише у випадку сценаріїв ЗВТ з ЄС. Приєднання до РБК МС призвело б до втрат у зовнішній торгівлі і від капіталу у середньо- і довгостроковій перспективі (за винятком доходу від капіталу у довгостроковій перспективі).

Створення глибокої і всеосяжної ЗВТ з ЄС, безумовно, буде в економічних інтересах країни. Експортери Україна отримують ширший доступ до великого і стабільного ринку, тоді як українські компанії зможуть імпортувати передові інвестиційні товари за нижчими цінами, тим самим підвищуючи свою конкурентоспроможність. Переваги від участі України в митному союзі з Росією, Білоруссю і Казахстаном були б досить обмеженими, оскільки Україні вже користується режимом вільної торгівлі з країнами СНД.

Крім того, вищі імпорتنі тарифи в рамках РБК МС означають, що Україна в разі приєднання зіткнулась би з вищими витратами на імпорт, що змінює регіональні торговельні потоки на користь Росії, Білорусь і Казахстан, що зумовлює згортання торгівлі. Враховуючи, що ЄС є найбільшим постачальником інвестиційних товарів і товари тривалого користування в Україну, дорожчий імпорт з ЄС призведе до сповільнення модернізації і перешкоджатиме довгостроковому економічному розвитку.

Крім того, членство в Митному союзі з Росією, Білоруссю і Казахстаном фактично не сумісне з зобов'язаннями України перед СОТ, а також зі створенням глибокої і всеосяжної ЗВТ з ЄС, оскільки митний союз має свій власний орган,

яка має право проводити нову регіональну інтеграцію на імені країн-членів Союзу.

Угода про асоціацію буде мати вплив на всі аспекти економіки України. У результаті вступу в силу цього договору у бізнесу з'являться нові можливості для експорту до ЄС завдяки зниженню тарифних і, що найважливіше, нетарифних бар'єрів для виходу на ринок. Також очікується зниження нетарифних бар'єрів для виходу на ринки третіх країн завдяки гармонізації українських технічних регламентів і стандартів з відповідними нормативними актами ЄС, що означатиме перехід на норми, визнані у світі.

Водночас лібералізація торгівлі означатиме поступове зростання внутрішньої конкуренції і перерозподіл ресурсів. У вигащі опиняться більш ефективні підприємства, що в довгостроковій перспективі зробить економіку більш сильною і стійкою до шоків. Для пом'якшення можливих негативних економічних і соціальних наслідків, пов'язаних із змінами в структурі виробництва в результаті лібералізації торгівлі, в Угоді передбачені тривалі перехідні періоди і тимчасові захисні заходи.

Підписання угоди про ЗВТ дасть старт якісно новим відносинам політичної асоціації та економічної інтеграції, проте, як слушно зазначають дослідники, «амбіційність нового базового документа залежатиме, передусім, не стільки від його формальних ознак, скільки від закладення в його зміст ефективних інструментів практичної взаємодії, що забезпечуватимуть поступову фактичну інтеграцію України в європейський економічний та політичний простір» [53, с. 59].

Реакція фахівців-практиків митної справи на перспективи впровадження Угоди в механізм національного митного регулювання досить різноманітна, але зводиться до вирішення таких основних питань: 1) уніфікація митного контролю; 2) митна оцінка товарів; 3) преференційні сертифікати про походження товарів.

Головна ідея – уніфікація митного контролю й проведення його в рамках єдиних правил і норм. Попри відповідність вітчизняних митних правил Кіотській конвенції та Угоді про застосування ст. VII GATT має місце «негативна практика

застосування законодавства українською митницею», зокрема в частині митної оцінки імпортованих товарів, їх класифікації, застосування окремих критеріїв ризику, неоднозначного тлумачення норм законодавства. Лишається, по суті, фікцією, з чим не можна не погодитись, інститут уповноважених економічних операторів, для яких актуальне визнання їхнього «привілейованого» статусу в країнах ЄС (ст. 80 Угоди, а саме п. (i), дає підстави сподіватися на вирішення цього питання: «...взаємно визнавати, де прийнятно і доцільно, уповноважених трейдерів...») [53, с. 60].

Зміна підходів до митної оцінки товарів, відображення в Угоді базового правила щодо беззастережного дотримання вимог Угоди про застосування ст. VII ГАТТ-1994, вимоги виключення з митної практики мінімальної митної вартості. Проте, норми угоди виконують своєрідну превентивну функцію: сторони правочину зобов'язуються неухильно дотримуватися зазначеного вище міжнародного митно-вартісного стандарту. Ідея, вочевидь, у додатковій формалізації запобіжника, який унеможливить будь-які маніпуляції в частині визначення митної вартості товарів.

Для забезпечення передачі частини повноважень щодо сертифікації походження товарів від Торгово-промислової палати до митних органів доходів і зборів ст. 46 МКУ встановлено, що у разі вивезення товарів з митної території України сертифікат про походження товару з України видається «органом або організацією, уповноваженими на це відповідно до закону». Згідно з п. 14 ст. 544 МКУ митні органи мають ще здійснювати верифікацію (встановлювати достовірність) сертифікатів про походження товарів з України та видавати у випадках, установлених чинними міжнародними договорами, сертифікати походження. Таким чином, із набранням чинності положення Угоди митні органи ЄС та України видаватимуть преференційні сертифікати про походження товарів форми EUR-1 відповідно до правил походження товарів, які є невід'ємною частиною Угоди. Відповідно до ст. 26 розділу IV Угоди «походження» означає, що товар підпадає під правила походження, викладені в

Протоколі 1 до цієї Угоди (Щодо визначення концепції «походження товарів» та методів адміністративного співробітництва).

При встановлені в Україні на підставі міжурядових угод пільгових умов обкладення ввізним митом, у тому числі звільнення від обкладення митом товарів, що ввозяться та походять з країн, з якими укладено відповідні міжурядові угоди, порядок визначення країни походження здійснюється відповідно до законодавства України. Не менш суттєвим при справлянні митних платежів є вплив уряду на створення конкурентних переваг тим чи іншим суб'єктам господарювання. Характерним прикладом цього є можливість надання розстрочки (на умовах податкового кредиту під 120 % річних облікової ставки НБУ) по сплаті ввізного мита під час митного оформлення товарів окремих груп, а також тимчасове встановлення 0 % ставки за деякими видами товарів. Такі дії уряду фактично ставлять у привілейоване положення відповідних суб'єктів ЗЕД по відношенню до інших, а також можуть призвести до значних втрат виробників та імпортерів продукції.

З одного боку – це порушує норми конкурентного законодавства України, з іншого – вимоги СОТ, якими передбачено створення рівних умов в частині податкового регулювання національних та іноземних суб'єктів господарювання [57]. Як зазначає Ю. Іванов, за таких умов оподаткування відбувається приховане стимулювання імпорту з набуттям подальших цінових переваг перед іншими учасниками ринку товарів [31, с. 59].

Вказане становище пояснюється як об'єктивними причинами так і недоліками в системі адміністрування митних платежів. Зокрема, залишаються прогалини в чинному законодавстві, не завжди є виправданою встановлена система пільг і преференцій. Залишається неефективним контроль за здійсненням митного оформлення та сплатою митних платежів при ввезенні давальницької сировини та фактичним вивезенням за межі України виготовленої з неї продукції. Поряд із цим, невирішеними є питання реформування структури митної служби з метою прискорення реалізації двох стратегічних напрямів: 1) підвищення ефективності застосування митних процедур; 2) скорочення часу на

їх здійснення. Найбільш небезпечним в процесі митного адміністрування виступає безмитний ввіз товарів фізичними особами. Цей вид імпорту досяг значних обсягів і став напівлегальним каналом поступлення товарів без реєстрації митними органами.

Відтак, існуючі проблеми у формуванні національної митної системи породжують бажання суспільства встановити такі правила, які б розширили економічні кордони з метою покращення добробуту країни, підвищення доходів населення. Подані заходи передбачають покращення відносин між суб'єктами ЗЕД і встановлення чесних і прозорих правил реалізації зовнішньоторговельної політики держави.

Висновки до розділу 3

1. Характерним прикладом ефективного функціонування митної системи інтеграційного об'єднання на основі уніфікації і гармонізації митних відносин у багаторівневому контексті в рамках узгодженої митної політики, сформованої спільної митної адміністрації, єдиного уніфікованого митного законодавства держав – членів відповідно до міжнародних норм і стандартів. Позитивний досвід ЄС в частині застосування єдиної системи митної оцінки товарів та реалізації інституту уповноважених економічних операторів (УЕО) був врахований при розробці напрямів вдосконалення митної системи України.

2. Сучасні умови на перший план висувують вдосконалення механізму митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. У даному напрямку акцент слід робити на вдосконаленні основного елемента цього механізму – митного тарифу – в цілях підвищення його ролі в прогресивних змінах структури виробництва і зовнішньої торгівлі. Визначення такого пріоритету – важливий критерій посилення ліберальної спрямованості до країн, з якими варто формувати нові економічні кордони та нові економічні відносини, протекціоністську спрямованість використовувати до країн, з якими

загострюється зовнішньополітичні відносини на тлі загарбницької політики, що проводиться урядами цих країн.

3. Основними напрямками оптимізації митного оформлення та контролю є створення сучасних технічних засобів митного контролю та оснащення ними митних органів. Саме в цій ланці знаходиться «ахіллесова п'ята» митної служби. Недостатня оснащеність технічними засобами призводить до збільшення часу митного оформлення та догляду, знижує якість контролю. Такий недолік практично усунутий за рахунок використання нових сучасних технологій обмінну електронними документами.

4. Сучасна митна система України характеризується зростанням обсягів та масштабів зовнішньої торгівлі, посиленням торговельних процесів і вимог міжнародних організацій щодо забезпечення вільного доступу іноземних товарів на внутрішні ринки та зниженням національних торговельних бар'єрів. Відбувається поглиблення інтеграції міжнародних вимог в національну практику митного регулювання України. Реалізація цих вимог пов'язана з певними потенційними загрозами забезпеченню національних інтересів України.

5. Лібералізація торгівлі означатиме поступове зростання внутрішньої конкуренції і перерозподіл ресурсів. У виграші опиняться більш ефективні підприємства, що в довгостроковій перспективі зробить економіку більш сильною і стійкою до шоків. Для пом'якшення можливих негативних економічних і соціальних наслідків, пов'язаних із змінами в структурі виробництва в результаті лібералізації торгівлі, в Угоді передбачені тривалі перехідні періоди і тимчасові захисні заходи.

ВИСНОВКИ

1. Національна митна система розглядається з позиції функціонування митної справи в межах митної території однієї держави, реалізація якої перебуває зосереджена у найважливішому державному інституті, що забезпечує захист державного суверенітету і національної безпеки (митні органи України) за допомогою основних інструментів митної політики, які визначені національним митним законодавством. Наднаціональну митну систему слід розглядати в контексті єдиної митної системи інтеграційного об'єднання, означає розвиток митної системи з урахуванням охоплення митних територій кількох держав як єдиної митної території.

2. Митна система представляє собою цілеспрямовану діяльність держави щодо застосування митних податків і зборів, здійснення митних процедур, а також встановлення сприятливих режимів щодо суб'єктів господарювання іноземних держав. Слід відмітити, що митна система представляє собою не тільки набір певних інструментів і заходів, але й виступає важливим чинником формування спеціальних преференційних режимів, механізмів спрощення та забезпечення безпеки при переміщенні товарів через митний кордон.

3. Суттєвим показником, який засвідчує вплив митної системи на добробут та економічне процвітання є забезпечення надходжень податків до бюджету країни. Контроль за їх справлянням при переміщенні товарів через митний кордон покладено на митні органи. Тобто необхідний рівень державного бюджету є одним з основних умов макроекономічного економічного зростання. Таким чином, зрозуміло, що не можна провести прямий зв'язок між обсягом грошей у державній скарбниці та економічним зростанням.

4. В уніфікованому вигляді характер функціонування митної системи на різних рівнях взаємодії проявляється в регламентації міжнародними інститутами (наприклад, СОТ і Всесвітньою митною організацією) митних формальностей і процедур на основі інноваційних підходів у сфері митної справи, що сприяє

мінімізації трансакційних витрат з митного оформлення для учасників ЗЕД, а також зміцненню міжнародних рейтингів країн у світогосподарчої системі.

5. У ринковій економіці державне регулювання ЗЕД здійснюється насамперед економічними методами. Вони різноманітні і включають митний тариф, систему податків і зборів, субсидування виробництва та експорту продукції, її пільгове кредитування та страхування, але мети їх використання, форми і місце в системі регулювання ЗЕД визначаються кожною стороною з урахуванням специфіки національних умов – рівня економічного розвитку країни, її геополітичного положення, місця в системі світової спільноти, участі у міжнародних та регіональних союзах і угодах. Україна не має великого досвіду державного регулювання ЗЕД. Для неї дуже корисно вивчити і критично використовувати досвід інших країн з урахуванням національної специфіки специфіки, особливо досвіду розвинених країн.

6. Важливим пріоритетом реалізації митної політики держави є усунення проявів фінансової кризи та фінансової катастрофи. Тобто, в умовах фінансової кризи її головним напрямком стало забезпечення надходжень митних платежів до бюджету на шкоду захисту внутрішнього ринку від зовнішньої конкуренції, стимулювання виробництва та споживання вітчизняних товарів. Ця тенденція збереглася і при проведенні політики фінансової стабілізації, коли відбувалося стримування експорту і стимулювання імпорту товарів. Очевидно, що при подібному підході ускладнюється діяльність вітчизняних товаровиробників, економічно ефективного інтегрування економіки України у світову.

7. Існуючі проблеми використання фіскальної складової митної системи, пов'язані з недосконалістю податкового регулювання ЗЕД. Вони можуть призвести небажаних результатів в умовах розвитку економічних відносин України та країн ЄС. Саме тому використання позитивного досвіду цих країн дозволить наблизити норми митного законодавства, а також сформулювати основу для запровадження дієвих механізмів усунення небажаних результатів від застосування нульових відсоткових ставок митного тарифу в умовах створення та повноцінного функціонування зони вільної торгівлі з ЄС.

8. Забезпечення митної та зовнішньоторговельної безпеки повинно ґрунтуватись на контролі за контрабандою заборонених продуктів має базуватися на системі вибіркового перевірок, що здійснюються мобільними групами, на системі всебічної оцінки пасажирів для визначення осіб групи ризику, на використанні розвідувальних мереж, на основі офіційних угод митниць із діловим світом, на основі двосторонніх та багатосторонніх міжнародних спільних дій у рамках ВМО, на основі співробітництва з різними правоохоронними установами, координації дій різних митних служб, на основі законів, що дозволяють конфісковувати нелегальні фінансові рахунки для недопущення відмивання «брудних» грошей.

9. Забезпечення національних економічних інтересів держави реалізують митні органи, яким відведена провідна роль в реалізації основних напрямів регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Для впровадження даного положення було посилено контрольну функцію держави у сфері зовнішньої торгівлі з метою посилення валютного та податкового контролю. Вдосконалено вдосконалення торгово-політичні методи захисту національних виробників від іноземної конкуренції і споживачів – від ввезення неякісної продукції. Митні органи сьогодні забезпечують знаний фіскальний потенціал, з урахуванням і використанням нових митних інструментів і механізмів контролю.

10. Найважливішим напрямком реалізації митної політики, інтегруючим забезпечення свободи, подальшої лібералізації ЗЕД та протекціоністської, протекційною функції по відношенню до вітчизняного виробництва, стає сприяння залученню іноземних капіталовкладень. Вирішення цієї проблеми ґрунтується на розвитку і широкому використанні специфічних митних методів, що забезпечують стабільність і передбачуваність митних режимів, швидкість і простоту митного оформлення.

11. Вплив лібералізації торгівлі за рахунок зниження ввізних мит буде асиметричним, оскільки швидкість зниження мит з боку ЄС є вищою. Це створює можливості для українського бізнесу посилити присутність на ринку ЄС, а отже захиститись від підвищення конкуренції на внутрішньому ринку.

Однак можливості отримання економічних переваг від зниження ввізних мит пов'язані також зі зниженням нетарифних обмежень торгівлі.

12. Позитивні ефекти впливу адаптації до регулюючих норм ЄС повинні виявитися насамперед в загальному стані державного управління, який наразі характеризується негативно. Практично всі показники України за індикаторами державного управління Світового банку перебувають у діапазоні нижче середньосвітового рівня, тоді як у ЄС вони значно вище середнього.